

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Σοφίας Αρετής Αθ. Σφρίντζερη

A.M.: 7340010918028

**Η επιχειρηματική (επιχειρησιακή) δομή ως στοιχείο της
αντικειμενικής υποστάσεως της εγκληματικής οργάνωσης
κατά το άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ**

Επιβλέποντες:

- α) Επίκουρος Καθηγητής Ν. Λίβος
- β) Επίκουρη Καθηγήτρια Α. Λιούρδη
- γ) Επίκουρη Καθηγήτρια Α. Διονυσοπούλου

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2019

**Η επιχειρηματική (επιχειρησιακή) δομή ως στοιχείο της
αντικειμενικής υποστάσεως της εγκληματικής οργάνωσης κατά
το άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ**

Copyright © [Σοφία Αρετή Σφρίντζερη, Σεπτέμβριος 2019]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

*Στην οικογένειά μου και στο Στέφανο,
για την υποστήριξή τους και την υπομονή τους σε αυτήν μου την προσπάθεια.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Κεφάλαιο 1. Εγκληματολογικές θεωρήσεις της δομής του οργανωμένου εγκλήματος	11
1.1. Στην αλλοδαπή βιβλιογραφία	11
1.2. Στην ελληνική βιβλιογραφία.....	14
Κεφάλαιο 2. Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος σε υπερεθνικό επίπεδο	20
2.1. Οι δράσεις του Ο.Η.Ε.....	20
2.2. Ευρωπαϊκή Ένωση	23
Κεφάλαιο 3. Η έννοια του «δομημένου».....	26
3.1. Θεωρητική προσέγγιση	27
3.2. Νομολογιακή προσέγγιση	30
Κεφάλαιο 4. Αλλοδαπή νομοθεσία.....	38
4.1. Η.Π.Α.	39
4.2. Ευρωπαϊκές χώρες.....	41
Κεφάλαιο 5. Το νέο άρθρο 187 ΠΚ – «επιχειρησιακά δομημένη».....	43
5.1. Διάκριση οργανωμένου εγκλήματος και οικονομικού εγκλήματος που τελείται από νομικές επιχειρήσεις	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58
ΞΕΝΗ.....	58

ΕΛΛΗΝΙΚΗ	59
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	63

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΠ	Άρειος Πάγος
Αρμεν.	Αρμενόπουλος
Βλ.	βλέπε
επ.	επόμενα
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Εκδ.	Εκδόσεις
Η.Ε.	Ηνωμένα Έθνη
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ν.	Νόμος
ό.α.	όπως ανωτέρω
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠοινΧρ	Ποινικά Χρονικά
σελ.	σελίδα

ΣυμβΕφΑθ	Συμβούλιο Εφετών Αθηνών
ΣυμβΕφΠατρ	Συμβούλιο Εφετών Πατρών
ΣυμβλΕφΘεσ	Συμβούλιο Εφετών Θεσσαλονίκης
Τιμ. Τ.	Τιμητικός Τόμος
ΤρΕφΑθ	Τριμελές Εφετείο Αθηνών
ΤρΕφΚακΑθ	Τριμελές Εφετείο Κακουρημάτων Αθηνών
Υπερ.	Υπεράσπιση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την εισαγωγή του νέου Ποινικού Κώδικα με τον Ν. 4619/2019 το άρθρο 187 τροποποιήθηκε ριζικά με την απομάκρυνση του καταλόγου των κακουργημάτων, καθώς και με την προσθήκη νέων όρων στην αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος της εγκληματικής οργάνωσης και του αδικήματος της συμμορίας. Ήδη η επιλογή του νομοθέτη να στοιχειοθετείται το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης με όποιο κακούργημα και αν επιδιώκεται προκαλεί κάποιες δυσχέρειες, οι οποίες όμως δεν είναι το επίκεντρο της παρούσας εργασίας, αν και θα γίνει λόγος για αυτό προς το τέλος της.

Η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί στο νέο όρο που προστίθεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 187 ΠΚ και ο οποίος είναι ο όρος «επιχειρησιακά» που έρχεται να προσδιορίσει τον όρο «δομημένη»¹. Ο όρος αυτός είναι καινούργιος και δεν χρησιμοποιείται πουθενά αλλού στον νέο Ποινικό Κώδικα ούτε συναντάτο κάπου στον προηγούμενο Ποινικό μας Κώδικα. Διαβάζοντας, λοιπόν, τον όρο αυτό έρχονται στο νου οι αναλύσεις που έχουν γραφτεί στην ελληνική και στην ξένη βιβλιογραφία αναφορικά με την ερμηνεία των εγκληματικών οργανώσεων τόσο σε εγκληματολογικό όσο και σε δογματικό επίπεδο. Πράγματι, στη θεωρία έχει υποστηριχθεί από μεγάλο μέρος αυτής ότι το εννοιολογικό γνώρισμα που διακρίνει το οργανωμένο έγκλημα από τις άλλες ομάδες οργανωμένης εγκληματικής δράσης είναι η επιχειρηματική της δομή. Εννοούσε λοιπόν αυτήν την επιχειρηματική δομή ο νομοθέτης όταν εισήγαγε τον όρο *επιχειρησιακή* ;

Πριν δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό κρίνεται χρήσιμο να αποτυπωθούν οι απόψεις που έχουν εκφραστεί σε εγκληματολογικό και δογματικό επίπεδο αναφορικά με τη δομή της εγκληματικής οργάνωσης και δη

¹ Νέο Άρθρο 187 παρ. 1: « Όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε επιχειρησιακά δομημένη και με διαρκή εγκληματική δράση οργάνωση τριών ή περισσότερων προσώπων, που επιδιώκει την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή.»

του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς εκεί συναντώνται οι αναλύσεις περί επιχειρηματικής δομής. Συνεχίζοντας, προς κατανόηση του νέου άρθρου πρέπει σαφώς να μελετηθεί το άρθρο που αντικαταστάθηκε, ούτως ώστε να γίνουν αντιληπτές οι ελλείψεις και πιθανές δυσκολίες του που κατέστησαν αναγκαία την αλλαγή του. Έτσι, παρατηρείται ότι στην παλαιά παράγραφο 1 του άρθρου 187 ΠΚ η εγκληματική οργάνωση είχε ως στοιχείο της αντικειμενικής της υπόστασης την έννοια του *δομημένου*². Θα εξεταστεί λοιπόν πώς ο όρος αυτός λειτουργούσε σε θεωρητικό και νομολογιακό επίπεδο πριν προσδιοριστεί με το νέο ΠΚ με το επίθετο *επιχειρησιακός*.

Επιπλέον, σε μία προσπάθεια προσδιορισμού του όρου καθώς και εξέτασης της έννοιας της δομής των εγκληματικών οργανώσεων γίνεται μία συγκριτική έρευνα νομοθεσιών άλλων χωρών, καθώς και παρουσίαση κάποιων θεωρητικών απόψεων αναφορικά με τις αυτές έννομες τάξεις. Έτσι, στο τελευταίο κομμάτι καθίσταται δυνατή η διερεύνηση της σημασίας του όρου *επιχειρησιακή δομή* τόσο με βάση την βούληση του ιστορικού νομοθέτη όσο και κατά τη γραμματική ερμηνεία αυτού. Γίνεται ακόμα μία κριτική αποτίμηση ως προς το αν έπρεπε να εισαχθεί με αυτή τη μορφή, καθώς και μια παρουσίαση των πιθανών προβλημάτων που μπορεί να ανακύψουν κατά την εφαρμογή του νέου άρθρου 187 ΠΚ.

Καταληκτικά, θα ήθελα στο σημείο αυτό να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν στην εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας, καθώς δεν θα μπορούσα να τα είχα καταφέρει χωρίς αυτούς. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή Νικόλαο Λίβο, ο οποίος με βοήθησε ιδιαίτερα με τις παρατηρήσεις του στην εκπόνηση αυτής της διπλωματικής, καθώς και στην πορεία μου σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού.

² Άρθρο 187 παρ. 1. : « Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) που επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 207 (παραχάραξη)...»

Κεφάλαιο 1. Εγκληματολογικές θεωρήσεις της δομής του οργανωμένου εγκλήματος

1.1. Στην αλλοδαπή βιβλιογραφία

Όπως σημειώνεται, ο όρος «organized crime» άρχισε για πρώτη φορά να χρησιμοποιείται στην Αμερική στα τέλη του 19ου αιώνα, ενώ έγινε δημοφιλής από το 1950 και έπειτα³. Την περίοδο εκείνη η χώρα μαστιζόταν από τη δράση της μαφιόζικης ομάδας La Cosa Nostra και όλες οι προσπάθειες ορισμού του φαινομένου είχαν ως σημείο αναφοράς την οργάνωση αυτή, η οποία χαρακτηριζόταν από την ιεραρχική της δομή και τις στενές πολιτισμικές σχέσεις μεταξύ των μελών της⁴. Στη συνέχεια όμως οι προσπάθειες ορισμού του φαινομένου μετατοπίστηκαν, καθώς έγινε αντιληπτό ότι αυτός ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος που περιστρεφόταν γύρω από τις μαφιόζικου τύπου ομάδες δεν λειτουργούσε για να περιγράψει το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος σε όλες του τις εκφάνσεις.

Έτσι, ο επιστημονικός διάλογος μετατοπίστηκε από τη μελέτη της ιεραρχίας της δομής των ομάδων αυτών σε ένα άλλο χαρακτηριστικό που συναντάται στις ομάδες αυτές και το οποίο είναι η παροχή παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών⁵. Ένας από τους μεγαλύτερους θεωρητικούς αυτής της τοποθέτησης αναφορικά με τη δομή των ομάδων αυτών, ο Dwight Smith, χαρακτηρίζει τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος ως *αθέμιτες επιχειρήσεις* (*illicit enterprises*) και τις ορίζει ως την : « επέκταση των νόμιμων δραστηριοτήτων της αγοράς σε περιοχές που κανονικά απαγορεύεται, ήτοι πέρα

³ Paoli L. και Fijnaut C., “Organised crime and its control policies”, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 14, 2006, σελ. 309.

⁴ Βλ. για περισσότερα Cressey Donald, Theft of the Nation: The structure and operations of organized crime in America, Harper and Row, New York 1969.

⁵ Paoli L. και Fijnaut C., ό.π., σελ. 310.

από τα υπάρχοντα όρια του νόμου, προς την αναζήτηση κέρδους και σε συμμόρφωση με μία λανθάνουσα αθέμιτη ζήτηση»⁶.

Βέβαια, η θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως μιας οργάνωσης δομημένης ιεραρχικά εξακολουθεί να έχει υποστηρικτές σήμερα. Ένας από αυτούς είναι ο *Abadinsky*, ο οποίος στο βιβλίο του για το οργανωμένο έγκλημα δίνει τα χαρακτηριστικά του, τα οποία είναι: η ύπαρξη ιεραρχικής δομής, η απουσία πολιτικών στόχων, το περιορισμένο των μελών του, το γεγονός ότι αποτελεί ένα ξεχωριστό είδος υποκουλτούρας (εννοώντας εδώ τον τρόπο που βλέπουν τα μέλη τους εαυτούς τους ως διακριτούς από τη συμβατική κοινωνία, αποτελώντας τον «υπόκοσμο»), το ότι αναπαράγει τον εαυτό του, έχει την τάση να χρησιμοποιεί παράνομη βία, έχει χαρακτήρα μονοπωλίου και η διοίκησή του αποτελείται από ρητούς κανόνες⁷. Η δε ιεραρχική αυτή δομή έχει τουλάχιστον τρεις βαθμούς ιεραρχίας, κάθε ένας από τους οποίους έχει εξουσία στους πιο κάτω⁸.

Σημαντική κρίνεται εδώ και η θεώρηση των εγκληματικών μοντέλων του *Albanese*, ο οποίος παρατηρεί ότι υπάρχουν τρεις μορφές εμφάνισης του οργανωμένου εγκλήματος: αυτό που εστιάζει στην ιεραρχική δομή, αυτό που δίνει έμφαση στις τοπικές, εθνοτικές ή πολιτισμικές σχέσεις και αυτό που δίνει έμφαση στην οικονομική φύση του οργανωμένου εγκλήματος⁹. Το μοντέλο της ιεραρχικής δομής αναλύεται σε μια οργάνωση η οποία προσομοιάζει στη δομή της την δημόσια διοίκηση κατά το ότι οι οργανωμένες παράνομες δραστηριότητες διεξάγονται έχοντας έγκριση από τους ανώτερους ιεραρχικά¹⁰. Το δεύτερο πρότυπο που βασίζεται στις εθνοτικές ή πολιτισμικές σχέσεις

⁶ *Smith C. Dwight Jr.*, *The Mafia Mystique*, Basic Books Inc., New York, 1975, σελ. 335 : “*Illicit enterprise is the extension of legitimate market activities into areas which are normally proscribed – i.e., beyond existing limits of law – for the pursuit of profit and in response to a latent illicit demand*”.

⁷ *Abadinsky Howard*, *Organized crime*, 9^η Έκδοση, Wadsworth Cengage Learning, Belmont CA 2009, σελ.3.

⁸ *Abadinsky Howard*, ό.α.

⁹ *Albanese S. Jay*, *Organized crime in our times*, 5^η Έκδοση, Anderson Publishing, Newark NJ 2007, σελ.104.

¹⁰ *Albanese S. Jay*, ό.π. σελ. 105.

χαρακτηρίζεται από χαλαρή δομή, η οποία στηρίζεται στις προσωπικές σχέσεις, όπως είναι οι δεσμοί φιλίας, οι οποίες σφυρηλατούνται επί τη βάση της κοινής εθνοτικής καταγωγής¹¹. Το επιχειρηματικό μοντέλο του οργανωμένου εγκλήματος (enterprise model of organized crime) βασίζεται στις οικονομικές όψεις του φαινομένου. Ειδικότερα, με βάση αυτό το μοντέλο, το οργανωμένο έγκλημα σχηματίζεται και ανθεί, όπως και οι νόμιμες επιχειρήσεις: ανταποκρίνεται στην προσφορά και τη ζήτηση των προμηθευτών, των πελατών, των ρυθμιστικών αρχών και των ανταγωνιστών¹². Τέλος επισημαίνει ότι αυτά τα μοντέλα δεν είναι αλληλοαποκλειόμενα. Αντίθετα, κάποια από αυτά επικαλύπτονται¹³.

Το μοντέλο της επιχειρηματικής δομής του οργανωμένου εγκλήματος κυριάρχησε στη θεωρία και αποτελεί μάλλον την κρατούσα άποψη για το οργανωμένου έγκλημα, τόσο στην αμερικάνικη όσο και στην ευρωπαϊκή βιβλιογραφία¹⁴. Έτσι ο *van Duyne*, μεταξύ άλλων θεωρητικών, αναρωτιέται χαρακτηριστικά: «Τι είναι το οργανωμένο έγκλημα χωρίς την οργάνωση κάποιου είδους εγκληματικού εμπορίου· χωρίς την πώληση και την αγορά απαγορευμένων αγαθών και υπηρεσιών σε ένα οργανωτικό πλαίσιο; Η απάντηση είναι τίποτα.»¹⁵ Μάλιστα, το στοιχείο αυτό θεωρείται τόσο σημαντικό γνώρισμα που το διαφοροποιεί από άλλες οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, με αποτέλεσμα να επισημαίνεται ότι πλέον το οργανωμένο έγκλημα είναι συνώνυμο με την έννοια της παράνομης επιχείρησης¹⁶.

¹¹ *Albanese S. Jay*, ό.π. σελ. 110.

¹² *Albanese S. Jay*, ό.π. σελ. 112.

¹³ *Albanese S. Jay*, ό.π. σελ. 104.

¹⁴ Έτσι σε *Λίβος Νικόλαος*, Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Δίκαιο και Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2007, σελ. 152 με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁵ *Van Duyne C. Petrus*, Organized crime, corruption and power, *Crime, Law and Social Change* 26, Ολλανδία 1997, σελ. 203.

¹⁶ *Paoli L.* και *Fijnaut C.*, ό.α.: “Organised crime has thus become a synonym for illegal enterprise”.

1.2. Στην ελληνική βιβλιογραφία

Εκτενώς με το θέμα του οργανωμένου εγκλήματος έχει ασχοληθεί στην ελληνική βιβλιογραφία ο *Λίβος*, ο οποίος προσπαθώντας να διακρίνει τις διάφορες μορφές εμφάνισης εγκληματικής δράσης από ομάδες, προτείνει τη διάκριση των ενώσεων αυτών σε προσωποπαγείς και πραγματοπαγείς¹⁷. Ειδικότερα, στις προσωποπαγείς ενώσεις το ενδιαφέρον επικεντρώνεται πιο πολύ στους ίδιους τους δράστες και στα στοιχεία της προσωπικότητάς τους, τα οποία αποτυπώνονται στην ένωσή τους, ενώ στις πραγματοπαγείς ενώσεις το στοιχείο της προσωπικότητας των μελών υποχωρεί, καθώς τα μέλη είναι αντικαταστατά και αυτό που ενδιαφέρει εδώ είναι ο τρόπος με τον οποίο οργανώνουν τις δραστηριότητές τους¹⁸. Επιπλέον, οι πραγματοπαγείς ενώσεις έχουν οικονομική στόχευση και στηρίζονται στην αντικειμενική ορθολογικότητα, η οποία επιβάλλεται από τις ανάγκες της παράνομης αγοράς στην οποία δραστηριοποιούνται, ενώ οι προσωποπαγείς ενώσεις όταν κινούνται με το κίνητρο του προσωπικού πλουτισμού, στηρίζονται στην περιορισμένη ορθολογικότητα των προσωπικών σχέσεων¹⁹. Έτσι, στην κατηγορία των πραγματοπαγών ενώσεων εμπίπτουν οι εγκληματικές οργανώσεις, ενώ στις προσωποπαγείς εντάσσονται οι διάφορες συμμορίες²⁰.

Συνεχίζοντας, με βάση το *Λίβο*, το οργανωμένο έγκλημα έχει κυρίως οικονομική στόχευση και η απαξία του εντοπίζεται όχι κυρίως στις μορφές με τις οποίες εμφανίζεται, αλλά στη δομή και την οργάνωσή του, η οποία δεν φαίνεται προς τα έξω²¹. Διαφοροποιείται δε από την κατ' επάγγελμα τέλεση, η οποία εμφανίζει και αυτή υποδομή και σχεδιασμό, κατά το ότι το οργανωμένο έγκλημα δρα με βάση τα όσα ορίζει η παράνομη αγορά, αφού στοχεύει να κυριαρχήσει σε αυτήν²², ενώ στην κατ' επάγγελμα τέλεση ο δράστης καθορίζει

¹⁷ *Λίβος Νικόλαος*, ό.π., σελ. 108 – 123.

¹⁸ *Λίβος Νικόλαος*, ό.π., σελ. 109

¹⁹ *Λίβος Νικόλαος*, ό.α.

²⁰ *Λίβος Νικόλαος*, ό.π., σελ. 108

²¹ *Λίβος Νικόλαος*, ό.π., σελ. 7.

²² *Λίβος Νικόλαος*, ό.π., σελ. 6.

ο ίδιος τις πράξεις του με βάση τις προσωπικές του ανάγκες. Η δράση δε του οργανωμένου εγκλήματος στην παράνομη αγορά, δράση η οποία καθορίζεται από την επιδίωξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους με το μικρότερο δυνατό κόστος, δείχνει ότι το οργανωμένο έγκλημα έχει αρκετές ομοιότητες στον τρόπο δράσης και οργάνωσής του με τις νόμιμες επιχειρήσεις, όταν αυτές διαπράττουν αδικήματα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων τους. Διαφοροποιούνται όμως από αυτές κυρίως κατά το ότι δεν διοχετεύουν προϊόντα στην παράνομη αγορά²³.

Στη συνέχεια επισημαίνεται ότι το οργανωμένο έγκλημα εμπίπτει στις πραγματοπαγείς ενώσεις και συγκεκριμένα, με βάση το μοντέλο της επιχειρηματικής οργάνωσης αυτού. Έτσι τονίζει ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι *«μία οικονομική επιχείρηση, συνήθως πλήρως εξοπλισμένη με την τεχνογνωσία που απαιτείται για τη δημιουργία ολίγο- ή μονοπωλιακών συνθηκών στην «αγορά» με σκοπό τη βέλτιστη προώθηση σε αυτήν των «προϊόντων» ή των «υπηρεσιών» της, κατά τούτο δε ανταποκρινόμενη στη σχετική ζήτηση και κατά τα λοιπά διεπόμενη από τις αρχές των σύγχρονων Logistics (Εφοδιαστικής).»*²⁴. Επιπλέον, με βάση τα ανωτέρω, υποστηρίζει ότι η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος πρέπει να ορίζεται ποινικά με τρόπο που να περιλαμβάνει το στοιχείο του επιχειρηματικού χαρακτήρα της οργάνωσής της, τη δραστηριοποίηση της οργάνωσης στην παράνομη αγορά και το στοιχείο του τρόπου ή των μέσων που χρησιμοποιεί για να δραστηριοποιηθεί στην παράνομη αγορά²⁵.

Στο στοιχείο της επιχειρηματικής δομής εστιάζει και ο *Κωστάρας*, ο οποίος διερευνώντας την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, επισήμανε ότι στην έννοια αυτή υπάγοντο από τη θεωρία και από τη νομοθεσία μέχρι τότε μαφιόζικες και τρομοκρατικές οργάνώσεις, αλλά και οι περιπτώσεις των

²³ Λίβος Νικόλαος, ό.π., σελ. 28.

²⁴ Λίβος Νικόλαος, ό.π. σελ. 108.

²⁵ Λίβος Νικόλαος, Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του, στα Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 52-53.

ληστοσυμμοριών²⁶. Ο ίδιος ωστόσο υποστήριξε ότι στον όρο «οργανωμένο έγκλημα» πρέπει να εντάσσονται μόνο οι οργανώσεις τύπου μαφίας, καθώς έχουν επιχειρηματική οργάνωση και δραστηριοποίηση σε ποικίλους τομείς της οικονομίας και της πολιτικής, που τους προσδίδουν ιδιαίτερη επικινδυνότητα απέναντι στην έννομη τάξη²⁷. Ακόμα, συγκρίνοντας το οργανωμένο έγκλημα υπό την παραπάνω έννοια με την εγκληματική οργάνωση της συμμορίας, υπογράμμισε ότι οι δύο αυτές οργανώσεις μοιάζουν ως προς το ότι αποτελούνται από περισσότερα άτομα και διαθέτουν μια κάποια οργανωμένη δομή. Διαφέρουν όμως ως προς τη δομή τους κατά το ότι η συμμορία οργανώνεται με τρόπο που βασίζεται στα πρόσωπα που την αποτελούν, οπότε και έχει προσωποπαγή χαρακτήρα, ενώ το οργανωμένο έγκλημα έχει πραγματοπαγή χαρακτήρα, καθώς συνεκτικό της στοιχείο είναι το σχέδιο που θα εκτελεστεί και η επιχειρηματική της δραστηριότητα και όχι τα πρόσωπα²⁸.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο *Δημητράτος*, ο οποίος αναζητώντας πιθανό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος εντοπίζει κάποια στοιχεία που το χαρακτηρίζουν. Μεταξύ αυτών είναι η επιχειρηματική του δομή, στοιχείο που το διακρίνει από προσωποπαγείς ενώσεις όπως είναι η συμμορία, και η δραστηριοποίησή του στην παράνομη αγορά²⁹.

Παρόμοια είναι και η προσέγγιση της *Σπινέλλη* που μελετώντας την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, απομακρύνεται από θεωρήσεις που εστιάζουν στη νομιμότητα ή μη των μέσων και των δραστηριοτήτων που χρησιμοποιούν αυτές οι ομάδες και επικεντρώνεται στο σκοπό και τη δομή τους. Έτσι, θεωρεί ότι το οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζεται από δομή ιεραρχική, καταμερισμό εργασίας, επιδίωξη παράνομου οικονομικού οφέλους, χρήση βίας

²⁶ *Κωστάρας Π. Αλέξανδρος*, Έννοια, Τυποποίηση και Προβληματική των Κυρώσεων του Οργανωμένου Εγκλήματος, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 71.

²⁷ *Κωστάρας Π. Αλέξανδρος*, ό.π., σελ. 73.

²⁸ *Κωστάρας Π. Αλέξανδρος*, ό.π., σελ. 80.

²⁹ *Δημητράτος Γ. Νικόλαος*, Οργανωμένο έγκλημα: θεωρητική προσέγγιση ενός κοινωνικού φαινομένου και ποινικού προβλήματος, ΠοινΧρ ΜΘ', σελ. 303.

ως προς την πραγματοποίηση των στόχων του και απόκτηση ελέγχου επιχειρήσεων και γεωγραφικών περιοχών³⁰. Τονίζει δε ότι ο σκοπός απόκτησης οικονομικού οφέλους από το οργανωμένο έγκλημα είναι και το στοιχείο που το διαφοροποιεί από τις τρομοκρατικές οργανώσεις που έχουν πολιτικούς στόχους, ενώ όποια επιδίωξη κέρδους, γίνεται προς πραγμάτωση αυτών των στόχων τους³¹.

Στο ίδιο πλαίσιο ο *Τραγάκης* σε μελέτη του, αναλύοντας την έννοια του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος που επιδίδεται σε πράξεις ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, επισημαίνει ότι οι οργανώσεις αυτές έχουν επιχειρησιακή συγκρότηση και ποικίλα υλικά μέσα που τους επιτρέπουν να εκμεταλλεύονται το χρηματοπιστωτικό σύστημα και να πλουτίζουν εις βάρος του³². Έτσι, και η *Καϊάφα – Γκμπάντι*, περιγράφοντας σε άρθρο της τα χαρακτηριστικά της ένταξης ενός ατόμου ως μέλους σε εγκληματική οργάνωση, αναφέρει ότι αυτό θα πρέπει μεταξύ άλλων να στηρίζει την επιχειρησιακή λειτουργία της οργάνωσης³³.

Με τη θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως επιχείρησης τάσσεται και ο *Παπαχαραλάμπους*, ο οποίος υπογραμμίζει ότι το κριτήριο της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος όπως δρα μια οικονομική επιχείρηση βοηθάει στο να διαχωριστεί από τα οικονομικά εγκλήματα, αν βέβαια συνδυαστεί και με άλλα χαρακτηριστικά του, όπως είναι η χρήση βίας και η ύπαρξη κάποιας ιεραρχικής δομής³⁴. Ακόμα προσθέτει ότι η θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως επιχείρησης υπερτερεί απέναντι σε άλλες θεωρήσεις, γιατί καλύπτει και τις

³⁰ *Σπινέλλη Δ. Κ.*, *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Νομικές Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1985, σελ. 109.

³¹ *Σπινέλλη Δ. Κ.*, *ό.π.*, σελ. 112.

³² *Τραγάκης Εμμ. Γεώργιος*, *Οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 23.

³³ *Καϊάφα – Γκμπάντι Μαρία*, *Προς μία νέα οριοθέτηση του αξιοποίνου του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε. – Η σημασία της για την εθνική μας έννομη τάξη*, ΠοινΔικ 2005, σελ. 1445.

³⁴ *Παπαχαραλάμπους Χάρης*, *Εννοιολόγηση το Οργανωμένου Εγκλήματος – Διεθνής Νομοθέτηση – Στάση της Ελληνικής Έννομης Τάξης*, ΠοινΔικ 1998, σελ. 688.

μορφές δράσης των εγκληματικών «δικτύων», τα οποία εμφανίζουν αυξημένη δραστηριοποίηση στη δυτική Ευρώπη³⁵.

Συνεχίζοντας, η *Λαμπροπούλου* αν και αναγνωρίζει ότι η οργανωμένη εγκληματική δράση χαρακτηρίζεται από την επιδίωξη του κέρδους, τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων και την κατανομή της εργασίας, θεωρεί πως δεν είναι κάτι καινούργιο και δεν διαφέρει σε κάτι από μία κατ' επάγγελμα τελούμενη εγκληματική δραστηριότητα³⁶.

Επιπλέον, σε μελέτη της η *Συγκιώτου* ερευνώντας τη δομή των εγκληματικών οργανώσεων, παρατηρεί ότι αυτές έχουν ιεραρχική δομή ή οριζόντια ή χαλαρή. Η ιεραρχική δομή προσιδιάζει στη μαφία και αποτελείται από πολλά επίπεδα οργάνωσης με τους αρχηγούς να βρίσκονται στην κορυφή³⁷. Στην οριζόντια δομή δεν υπάρχει κεντρική εξουσία ή, αν υπάρχει, είναι χαλαρή και οι χαλαρές μικρές ενώσεις αποτελούνται από τρία ή τέσσερα άτομα και οι αρχηγοί εναλλάσσονται³⁸.

Ενδιαφέρουσα είναι και η θέση του *Αλεξιάδη* που μελετώντας τη συστηματική εγκληματική δραστηριότητα παρατηρεί ότι αυτή ασκείται με την ύπαρξη οργάνωσης από την πλευρά των δραστών. Διακρίνει δε αυτή την οργανωμένη δράση σε δράση επαγγελματιών εγκληματιών και στη δράση εγκληματιών που είναι οργανωμένοι σε συμμορίες³⁹. Παρατηρεί δε για τις οργανωμένες συμμορίες εγκληματιών ότι χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη αλληλεγγύης ανάμεσα στα μέλη τους, την ύπαρξη οικονομικής ισχύος και τη δυνατότητα να δραστηριοποιούνται στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα με το να ασκούν παράλληλα και νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες⁴⁰.

³⁵ Παπαχαράλαμπος Χάρης, ό. α.

³⁶ Λαμπροπούλου Έφη, Η οργανωμένη εγκληματικότητα και η εσωτερική (αν-)ασφάλεια, ΠοινΔικ 2000, σελ. 881.

³⁷ Συγκιώτου Π. Αθανασία, Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργανωμένο Έγκλημα – Παράνομη Διακίνηση Ανθρώπων: Μία ιδιόρρυθμη δυναμική – διαλεκτική σχέση, ΠοινΧρ ΝΗ', σελ. 203. (200 επ)

³⁸ Συγκιώτου Π. Αθανασία, ό.α.

³⁹ Αλεξιάδης Στέργιος, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 166.

⁴⁰ Αλεξιάδης Στέργιος, ό.π., σελ. 169.

Τελειώνοντας, ο *Κουράκης* σε μελέτη του αναφορικά με το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα⁴¹ προτείνει έναν ορισμό για αυτό, ο οποίος αποτελείται από τέσσερα στοιχεία. Από αυτά δε τα τέσσερα στοιχεία, τα δύο είναι απαραίτητα για να χαρακτηριστεί μια εγκληματική ομάδα ως οργανωμένη. Έτσι τα στοιχεία αυτά είναι πρώτον, η ύπαρξη οργάνωσης με διαρθρωμένη ιεραρχία, εσωτερικό κανονισμό και κατανομή καθηκόντων. Δεύτερον, ο ορθολογικός σχεδιασμός και η σταθερή επιδίωξη μιας αθέμιτης δραστηριότητας, η οποία έχει ως στόχο τη μαζική διάπραξη παρανομιών και την αποκόμιση μεγάλων οικονομικών ή άλλων οφελών. Τρίτον, η χρήση βίας ή απειλών για την άσκηση βίας για την επίτευξη των στόχων της οργάνωσης, εφόσον άλλα, λιγότερο βίαια μέσα όπως η δωροδοκία δεν ευδοχώθηκαν. Τέλος, η ύπαρξη πολλών οικονομικών μέσων, πολιτικής επιρροής, σύγχρονης τεχνολογίας και νομικού επιτελείου για την επίτευξη των σκοπών της οργάνωσης.

Μετά από αυτή την ανάλυση του εγκληματολογικού φαινοτύπου του οργανωμένου εγκλήματος καταλήγουμε πως όταν μιλάμε για οργανωμένο έγκλημα⁴² μιλάμε για τις οργανώσεις με επιχειρηματική δομή (μαφιόζικου ή μη τύπου). Ο δε όρος εγκληματικές οργανώσεις περιλαμβάνει όλες τις οργανώσεις με πραγματοπαγή δομή, συμπεριλαμβανομένων δηλαδή και αυτών που έχουν επιχειρηματική δομή αλλά όχι μόνο, αφού πραγματοπαγή δομή έχουν και οργανώσεις με ιδεολογικά ή θρησκευτικά κίνητρα. Οι εγκληματικές αυτές οργανώσεις αντιπαραβάλλονται με ομάδες με προσωποπαγή δομή τύπου συμμορίας.

⁴¹ *Κουράκης Νέστορας*, Το οργανωμένο έγκλημα, φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα, στα πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 173 επ.

⁴² Για μία ενδιαφέρουσα προσέγγιση σχετικά με τον όρο «οργανωμένο έγκλημα» βλ. *Μυλωνάς Ι. Ιπποκράτης*, Σκέψεις σχετικά με τον όρο «Οργανωμένο έγκλημα», Υπερ. 1999, σελ. 495 επ.

Κεφάλαιο 2. Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος σε υπερεθνικό επίπεδο

2.1. Οι δράσεις του Ο.Η.Ε.

Το οργανωμένο έγκλημα, λόγω της αύξησης της εμφάνισής του καθώς και της απόκτησης από αυτό υπερεθνικού χαρακτήρα, απασχόλησε τη διεθνή κοινότητα των Ηνωμένων Εθνών. Έτσι, από τη δεκαετία του '80 υπήρξαν πολλές πρωτοβουλίες αντιμετώπισης και οριοθέτησής του, όπως ήταν η Σύμβαση κατά της διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών⁴³ και η Παγκόσμια Υπουργική Συνδιάσκεψη για το Οργανωμένο Έγκλημα το 1994 στη Νάπολη της Ιταλίας, η οποία εξέδωσε την Πολιτική Διακήρυξη και το Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος, που εγκρίθηκε με Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ⁴⁴. Αποκορύφωμα των προσπαθειών οριοθέτησης αυτού του εγκληματικού φαινομένου ήταν η κατάρτιση και η υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος στο Παλέρμο της Ιταλίας το 2000.

Η Σύμβαση του Παλέρμο αποτελείται από τρία πρωτόκολλα⁴⁵ και έχει υπογραφεί από 190 Κράτη Μέλη⁴⁶. Η χώρα μας υπέγραψε τη σύμβαση αυτή,

⁴³ Η σύμβαση αυτή υπεγράφη το 1988 στη Βιέννη (E/CONF.82/15 και Corr.2) και κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν.1990/1991.

⁴⁴ Για περισσότερες πληροφορίες για τη δράση του Ο.Η.Ε. βλ. *Λίβος Νικόλαος*, Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Δίκαιο και Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2007, σελ. 30-33 και *Βουγιούκας Ν. Κωνσταντίνος*, Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα, στο επίκεντρο των παλαιότερων και προσφάτων εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανισμών, Υπερ. 1999, σελ. 500 – 509.

⁴⁵ Το πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, το πρωτόκολλο κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών από τη γη, τη θάλασσα και τον αέρα και το πρωτόκολλο κατά της παράνομης κατασκευής και διακίνησης όπλων, τμημάτων και συστατικών τους και πυρομαχικών.

⁴⁶ Η πληροφορία αυτή είναι από το διαδικτυακό ιστότοπο www.unodc.org και αφορούσε πληροφορίες μέχρι τον Ιούλιο του 2018.

την επικύρωσε δε με τον Ν. 3875/2010. Στη Σύμβαση αυτή, η οποία σκοπεύει στην αύξηση της συνεργασίας στη μάχη κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος⁴⁷, ορίζει στο άρθρο 5 παρ. 1 στοιχείο (α) ότι τα Κράτη Μέλη πρέπει να ποινικοποιήσουν μία από τις δύο ή και τις δύο συμπεριφορές συμμετοχής σε εγκληματική ομάδα:

« 1. Συμφωνία με ένα ή περισσότερα άλλα πρόσωπα τέλεσης σοβαρού εγκλήματος, για σκοπό που αφορά άμεσα ή έμμεσα την απόκτηση οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους και, εφόσον απαιτείται από την εσωτερική νομοθεσία, συνεπάγεται πράξη που επιχειρήθηκε από συμμετόχο για την προαγωγή της συμφωνίας ή αφορά οργανωμένη εγκληματική ομάδα

ii. Συμπεριφορά από πρόσωπο το οποίο, γνωρίζοντας είτε το σκοπό και τη γενική εγκληματική δραστηριότητα μιας οργανωμένης εγκληματικής ομάδας ή την πρόθεση της να τελέσει τα εν λόγω αδικήματα, συμμετέχει ενεργά:

α. σε εγκληματικές δραστηριότητες της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας

β. σε άλλες δραστηριότητες της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας γνωρίζοντας ότι η συμμετοχή του θα συνεισφέρει στην επίτευξη του εγκληματικού σκοπού που περιγράφεται πιο πάνω.»⁴⁸

Στη δε παράγραφο 2 περ. (α) της Σύμβασης ορίζεται ο όρος *οργανωμένη εγκληματική ομάδα*⁴⁹ ως:

«δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.»

⁴⁷ Άρθρο 1 Ν. 3875/2010

⁴⁸ Άρθρο 5 Ν. 3875/2010, το κείμενο της Σύμβασης στην αγγλική είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.unodc.org>.

⁴⁹ Όπως μεταφράστηκε στα ελληνικά ο όρος “Organized criminal group”.

και στην περ. (γ) ορίζεται ο όρος *δομημένη ομάδα*⁵⁰ ως:

*«ομάδα που δεν σχηματίζεται τυχαία για την άμεση τέλεση αδικήματος, και η οποία δεν απαιτείται να έχει τυπικά προσδιορισμένους ρόλους για τα μέλη της, συνέχεια στη σύνθεσή της ή αναπτυγμένη δομή.»*⁵¹.

Αυτές οι έννοιες αλλά και οι συμπεριφορές που καλούνται τα Κράτη Μέλη να ποινικοποιήσουν εξειδικεύτηκαν περισσότερο στον Νομοθετικό Οδηγό της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της που εξέδωσε ο Ο.Η.Ε.. Έτσι στον Οδηγό αυτό επισημαίνεται αναφορικά με το *οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος* που πρέπει να επιδιώκει η εγκληματική ομάδα, ότι το υλικό όφελος μπήκε στην περιγραφή της εγκληματικής οργάνωσης με σκοπό να αποκλειστούν από τους σκοπούς αυτούς τα πολιτικά και τα κοινωνικά κίνητρα. Δεν αποκλείονται όμως τα προσωπικά οφέλη, όπως είναι η σεξουαλική ικανοποίηση. Ακόμα, αναφορικά με τον όρο *ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης*⁵² επισημαίνεται ότι απαιτείται τα μέλη αυτής της οργάνωσης να δρουν μαζί και όχι απλώς να διαπράττουν αδικήματα ταυτοχρόνως, έχοντας ο καθένας το δικό του σκοπό⁵³.

Επιπλέον, στο Νομοθετικό Οδηγό αναλύεται η έννοια «δομημένη ομάδα» και επισημαίνεται ότι ο όρος αυτός μπορεί να χρησιμοποιείται με ευρύ τρόπο ούτως ώστε να περιλαμβάνει ομάδες με ιεραρχική δομή, αλλά και άλλες ομάδες που δεν έχουν ιεραρχική δομή και στις οποίες ο ρόλος των μελών δεν καθορίζεται επισήμως από την ομάδα. Συνεπώς, μια δομημένη ομάδα δεν είναι αναγκαστικά ένα επίσημο είδος οργάνωσης με δομή και προκαθορισμένες ιδιότητες των μελών, δεν πρέπει όμως και να έχει σχηματιστεί τυχαία για την επικείμενη διάπραξη κάποιου αδικήματος. Περιλαμβάνει λοιπόν όλες τις μορφές εγκλήματος που εμπεριέχουν κάποιο στοιχείο οργανωτικής προετοιμασίας. Επισημαίνεται δε ότι κατά τη μεταφορά της Σύμβασης στις εσωτερικές έννομες

⁵⁰ Όπως μεταφράστηκε στα ελληνικά ο όρος “Structured group”.

⁵¹ Άρθρο 2 Ν. 3875/2010

⁵² Όπως μεταφράστηκε στα ελληνικά ο όρος “act in concert”.

⁵³ Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.unodc.org>, σελ. 10.

τάξεις, η λέξη «δομημένη» θα μπορούσε να διαγραφεί και να γίνεται απλώς αναφορά σε ύπαρξη «ομάδας»⁵⁴.

Τέλος, σημειώνεται στον Οδηγό αυτό ότι οι μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς που πρέπει να ποινικοποιήσουν τα Κράτη Μέλη και περιγράφονται στο άρθρο 5 της Σύμβασης αντιστοιχούν η περίπτωση i στο αδίκημα της συνωμοσίας (“conspiracy”) των χωρών του common law και η περίπτωση ii στο αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης (“criminal association”) των χωρών του civil law⁵⁵. Το πώς χώρες προερχόμενες και από τους δύο νομικούς πολιτισμούς μετέφεραν τη Σύμβαση στο δίκαιό τους θα αναπτυχθεί κατωτέρω.

2.2. Ευρωπαϊκή Ένωση

Η αύξηση της εμφάνισης μορφών οργανωμένης εγκληματικότητας καθώς και η αύξηση της επικινδυνότητάς τους οδήγησε και την Ευρωπαϊκή Ένωση να ασχοληθεί με αυτό. Έτσι, η Ε.Ε. θέσπισε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1993 τον «Τρίτο Πυλώνα» στον οποίο προβλεπόταν η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στους τομείς της δικαιοσύνης και τον εσωτερικών υποθέσεων και στο ίδιο πλαίσιο η Συνθήκη του Άμστερνταμ (Συνθήκη της Ε.Ε.), που υπεγράφη το 1997 προβλέπει την κοινή δράση και την δικαστική συνεργασία των κρατών – μελών σε ποινικές υποθέσεις και τη θέσπιση κανόνων για εγκλήματα που αφορούν μεταξύ άλλων την οργανωμένη εγκληματικότητα⁵⁶.

Ακόμα, το Συμβούλιο της Ε.Ε. έχει εκδώσει έναν κατάλογο⁵⁷ με τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος ούτως ώστε με βάση αυτόν τα

⁵⁴ Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, ό.π., σελ. 10.

⁵⁵ Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, ό.π., σελ. 26.

⁵⁶ Για περισσότερα, βλ. Βουγιούκας Ν. Κωνσταντίνος, ό.π., Υπερ. 1999, σελ. 511.

⁵⁷ 12247/1/94 ENFOPOL 161 REV 1 στον ιστότοπο : <http://data.consilium.europa.eu>

κράτη-μέλη να στέλνουν κάθε χρόνο έκθεση αναφορικά με την κατάσταση του οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα τους. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι 11, πρέπει οπωσδήποτε να συντρέχουν τα 6 από αυτά και μέσα σε αυτά πρέπει να είναι τα 1, 3, 5, 11. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι ειδικότερα:

1. Συνεργασία μεταξύ περισσότερων των δύο προσώπων.
2. Καταμερισμός των καθηκόντων.
3. Μεγάλη ή απροσδιόριστη χρονική διάρκεια (το κριτήριο αναφέρεται στη σταθερότητα και την ανθεκτικότητα της ομάδας).
4. Ύπαρξη κάποιας μορφής πειθαρχίας και ελέγχου.
5. Υπόνοιες διάπραξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων
6. Διεθνής δράση.
7. Χρήση βίας ή άλλων μέσων εκφοβισμού
8. Χρήση εμπορικών ή επιχειρησιακών δομών
9. Εμπλοκή σε νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.
10. Άσκηση επιρροής στους τομείς της πολιτικής, των μέσων ενημέρωσης, της δημόσιας διοίκησης, των δικαστικών αρχών ή της οικονομίας
11. Επιδίωξη κέρδους ή/και εξουσίας ως βασικός στόχος.

Επιπλέον, υπεγράφη το 1995 η σύμβαση ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας (Europol)⁵⁸, η οποία βέβαια δεν όριζε το οργανωμένο έγκλημα, περιέγραφε όμως συγκεκριμένες εγκληματικές δραστηριότητες, οι οποίες τελούνται στα πλαίσια της οργανωμένης εγκληματικότητας⁵⁹. Επίσης, η ΕΕ

⁵⁸ Κυρώθηκε με τον Ν. 2605/1998.

⁵⁹ Χριστόπουλος Α. Αριστομένης, Διαχρονική επισκόπηση της έννοιας και των μέτρων αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος εξ'επόμεως ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε επίπεδο διεθνούς, ευρωπαϊκής και εσωτερικής δικαιοταξίας και τα χαρακτηριστικά του στοιχείου υπό το πρίσμα της ελληνικής νομολογίας, ΠοινΔικ 2014, σελ. 68.

υιοθέτησε το 1997 το «Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος»⁶⁰ και όρισε για πρώτη φορά το οργανωμένο έγκλημα στην «Κοινή Δράση» (Joint Action) που θεσπίστηκε το 1998⁶¹. Στο πώς όριζε δε το οργανωμένο έγκλημα η «Κοινή Δράση» στηρίχτηκε η Σύμβαση του Παλέρμω των Η.Ε. και μάλιστα η Ε.Ε. ήταν ο πρώτος διεθνής οργανισμός που υπέγραψε την αυτή Σύμβαση⁶².

Τέλος, το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε το 2008 την Απόφαση Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ⁶³ για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος η οποία γενικά συμβαδίζει με όσα προβλέπει η Σύμβαση του Παλέρμω⁶⁴. Έτσι στο άρθρο 1 παρ. 1 της Απόφασης Πλαίσιο ορίζεται ως «εγκληματική οργάνωση» η *«εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση περισσότερων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν αξιόποινες πράξεις οι οποίες επισύρουν ποινή στερητική της ελευθερίας ή μέτρο ασφαλείας στερητικό της ελευθερίας μεγίστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών, ή βαρύτερη ποινή, με σκοπό να προσπορισθούν, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος»* και στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 εξειδικεύεται ότι «ως διαρθρωμένη ένωση» νοείται *«η ένωση που δεν συγκροτείται τυχαία για την άμεση τέλεση μιας αξιόποινης πράξης, ούτε χρειάζεται να έχει επίσημα καθορισμένους ρόλους για τα μέλη της, συνέχεια στη συμμετοχή των μελών αυτών ή ανεπτυγμένη διάρθρωση»*.

⁶⁰ Δημοσιευμένο στο Official Journal of the European Communities No C 251, 1997, προσπελάσιμο στον ιστότοπο : <https://eur-lex.europa.eu>. Για περισσότερα, βλ. Νικόλαος Λίβος, ό.π., σελ. 35.

⁶¹ Δημοσιευμένη στο Official Journal of the European Communities L 351, 1998 προσπελάσιμη στον ιστότοπο : <https://eur-lex.europa.eu>. Η Κοινή Δράση όριζε την εγκληματική οργάνωση στο άρθρο 1, την οποία αντιλαμβάνονταν και ως conspiracy υπό τα διδάγματα του Αγγλοσαξονικού Δικαίου, αλλά και ως εγκληματική ένωση με βάση τα διδάγματα του δικαίου της Ηπειρωτικής Ευρώπης. Για περισσότερα, βλ. Καϊάφα – Γκμπάντι Μαρία, Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε. – Το ποινικό δίκαιο μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας των πολιτών, στον Τιμ. Τ. για τον Νικόλαο Κ. Ανδρουλάκη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2003, σελ. 282.

⁶² Καϊάφα – Γκμπάντι Μαρία, ό.π., σελ. 305.

⁶³ Δημοσιευμένη στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ L 300, 2008 προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu>

⁶⁴ Για μια κριτική στην Απόφαση Πλαίσιο βλ. Καϊάφα – Γκμπάντι Μαρία, ό.π., σελ 1435 επ.

Τελειώνοντας, εξετάζοντας τους ορισμούς που δόθηκαν στο οργανωμένο έγκλημα από τον Ο.Η.Ε. και την Ε. Ε. παρατηρούμε ότι αυτοί είναι πολύ γενικοί και αρνητικοί κατά το ότι λένε τι δεν είναι οργανωμένο έγκλημα. Έτσι όμως είναι ξεκάθαροι ως προς το ότι σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί οργανωμένο έγκλημα μία ομάδα που συγκροτήθηκε τυχαία. Αποκλείονται λοιπόν από την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος οι μορφές ένωσης που είναι πολύ χαλαρές. Ταυτόχρονα όμως προκύπτει ότι η οργάνωση πρέπει να έχει μία κάποια δομή, η οποία της προσδίδει αυξημένη απαξία καθώς παρουσιάζει μία ετοιμότητα και μία δυναμική πηγή κινδύνου που βλάπτει την κοινωνία. Αυτή δε η ετοιμότητα σίγουρα λείπει από τις τυχαίες ενώσεις, οπότε και βγαίνουν εκτός της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος.

Κεφάλαιο 3. Η έννοια του «δομημένου»

Στην Ελλάδα η οργανωμένη εγκληματικότητα εμφανίστηκε με τη μορφή των ληστρικών συμμοριών τον 19ο αιώνα⁶⁵ και μέχρι την τροποποίηση του άρθρου 187 ΠΚ με το Ν. 2928/2001 αντιμετώπιζονταν με το άρθρο 187 ΠΚ περί συστάσεως και συμμορίας. Φυσικά, έκτοτε η μορφή εμφάνισης της οργανωμένης εγκληματικότητας άλλαξε, όπως άλλαξε βέβαια και η κοινωνική πραγματικότητα. Παράγοντες όπως η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και του εμπορίου και η τεχνολογική πρόοδος⁶⁶ οδήγησαν στην αλλαγή της εμφάνισης του οργανωμένου εγκλήματος και της απόκτησης από αυτό ενός διεθνικού χαρακτήρα.

Και ενώ η μορφή εμφάνισης της οργανωμένης εγκληματικότητας είχε αλλάξει ο νομοθετικός τρόπος αντιμετώπισής της παρέμενε ο ίδιος. Αυτό άλλαξε με τον Ν. 1916/1990 «για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο

⁶⁵ Δημητράτος Γ. Νικόλαος, ό.π., σελ. 300.

⁶⁶ Βλ. για περισσότερα Λίβος Νικόλαος, ό.π., σελ. 18 – 22 και Δημητράτος Γ. Νικόλαος, ό.α.

έγκλημα», ο οποίος όμως καταργήθηκε⁶⁷ μετά από τρία χρόνια με το Ν. 2172/1993⁶⁸. Στη συνέχεια, με τον Ν.2928/2001 «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» ρυθμίστηκε το οργανωμένο έγκλημα στη χώρα μας και συμμορφώθηκε η Ελλάδα στις υποχρεώσεις που απέρρεαν από την υπογραφή της Σύμβασης του Παλέρμο^{69 70}.

Έτσι, με τον Ν. 2928/2001 το άρθρο 187 ΠΚ τροποποιήθηκε και πλέον στην παράγραφο 1 τυποποιείται το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης και στην παράγραφο 3 το αδίκημα της συμμορίας. Αυτό δε το άρθρο τροποποιήθηκε ξανά με τον Ν.3875/2010 οπότε το αδίκημα της συμμορίας μεταφέρθηκε από την παράγραφο 3 στην παράγραφο 5. Έτσι, όταν γίνεται αναφορά στη συμμορία θα νοείται το αδίκημα όπως τυποποιείται στην παράγραφο 5.

3.1. Θεωρητική προσέγγιση

Όσον αφορά την έννοια της εγκληματικής οργάνωσης, ο νόμος απαιτούσε να είναι δομημένη (ποιοτικό στοιχείο), να αποτελείται από τουλάχιστον τρία άτομα (προσωπικό στοιχείο) και να έχει διαρκή δράση (χρονικό στοιχείο)⁷¹. Επισημαίνεται δε ότι σε αντίθεση με τη Σύμβαση του Παλέρμο η εγκληματική οργάνωση δεν απαιτείται να έχει κερδοσκοπικό σκοπό,

⁶⁷ Είχε δε επικριθεί δριμύτατα από τη θεωρία, βλ. έτσι Παπαχαραλάμπος Χάρης, Ο Ν. 1916/90 ως περίπτωση συμβολικής ποινικής νομοθεσίας, Υπερ. 1992, σελ. 1357 επ.

⁶⁸ Για περισσότερα καθώς και για κάποιες περιπτώσεις από τη νομολογία υπό το προϊσχύσαν καθεστώς βλ. Καράμπελας Δ. Λάμπρος, Η Νομοθετική και Νομολογική Αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 155 επ.

⁶⁹ Την οποία είχε υπογράψει και την επικύρωσε πολύ αργότερα με τον Ν. 3875/2010.

⁷⁰ Συγκεκριμένα στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001 στις γενικές παρατηρήσεις στο στοιχείο 2 επισημαινόταν ότι : « Με την παρούσα νομοθετική πρωτοβουλία της η Κυβέρνηση τιμά την υπογραφή της στην παραπάνω σύμβαση του ΟΗΕ κατά του οργανωμένου εγκλήματος και εντάσσει στην εσωτερική νομοθεσία τα μέτρα που προβλέπονται σε αυτήν. Λήφθηκαν επίσης υπόψη τα σχέδια κοινής δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος.», που βρίσκεται σε *Μανωλεδάκης Ιωάννης, Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 51.

⁷¹ Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001, ό.π., σελ. 56.

οπότε ο κοινός σκοπός που έχει αναφορικά με την τέλεση κακουργημάτων μπορεί να είναι και οικονομικός και ιδεολογικός⁷².

Αναλύοντας την έννοια του δομημένου της ομάδας, έγινε μια προσέγγιση του όρου αυτού με βάση τις πραγματοπαγείς θεωρήσεις του οργανωμένου εγκλήματος⁷³. Έτσι, αυτή είχε ερμηνευθεί ως την ύπαρξη ιεραρχικής εσωτερικής διάρθρωσης με μέλη που έχουν συγκεκριμένους ρόλους και καθήκοντα και συνδέονται μεταξύ τους πραγματοπαγώς και όχι προσωποπαγώς⁷⁴. Για το λόγο δε αυτό, της ύπαρξης δηλαδή πραγματοπαγούς δομής, η οργάνωση δεν μεταβάλλεται ούτε επηρεάζεται αν τα άτομα αλλάξουν ή αντικατασταθούν⁷⁵. Η δε δομή αυτή αναλύεται στην ύπαρξη ιεραρχίας και πειθαρχίας με ένα μέλος να είναι ο αρχηγός και τα λοιπά μέλη να τελούν εκτελεστικά ή υποστηρικτικά καθήκοντα⁷⁶.

Ακόμα, περιγράφοντας την έννοια της εγκληματικής οργάνωσης και της δομής της, συμπεριλαμβάνονται χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν τον πραγματοπαγή της χαρακτήρα, όπως είναι η ύπαρξη οικονομικοϋλικοτεχνικών μέσων, ο έλεγχος των αγορών, η κατανομή της εργασίας και ο σκοπός οικονομικού οφέλους⁷⁷. Τα δε αυτά στοιχεία είναι αυτά που την διαφοροποιούν από τη συμμορία όπως αυτή τυποποιείται στην παράγραφο 5 του άρθρου 187. Έτσι, σε αντίθεση με την εγκληματική οργάνωση η ύπαρξη δομής της συμμορίας βασίζεται στα πρόσωπα που την αποτελούν, έχει δηλαδή η ένωση αυτή προσωποπαγή χαρακτήρα⁷⁸.

⁷² *Μαργαρίτης Μιχαήλ και Μαργαρίτη Άντα*, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία – Εφαρμογή, 3^η Έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2014, σελ. 499.

⁷³ *Κριθάρας Ν. Θεόδωρος*, Έννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος, ΠοινΔικ 2005, σελ. 897.

⁷⁴ *Κωστάρας Π. Α.*, Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Ειδικού Μέρους, Άρθρα 184 – 419 ΠΚ, 4η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014, σελ. 225.

⁷⁵ *Ζλάτκου Β.*, σε *Χαραλαμπίκης Αριστοτέλης*, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία Κατ' Άρθρο, Τόμος 1^{ος}, Άρθρα 1-234, 2^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2014, σελ. 1232.

⁷⁶ *Ζλάτκου*, ό.ά.

⁷⁷ *Ζλάτκου*, ό.π., σελ. 1233

⁷⁸ *Κωστάρας Π. Α.*, ό.π., σελ. 227.

Επιπλέον, η οργάνωση της εγκληματικής ομάδας χαρακτηρίζεται από το μυστικό χαρακτήρα της, την οικονομική ισχύ και την προσαρμοστικότητά της στις κοινωνικές συνθήκες⁷⁹. Επισημαίνεται δε ότι μεταξύ των μελών της οργάνωσης υπάρχει αλληλεγγύη και συνεργασία και δεν πρόκειται για μία τυχαία συνένωση⁸⁰. Δεν είναι όμως απαραίτητο, από την άποψη ότι θα συνεχίσει να υπάρχει η δομή, να επικοινωνούν τα μέλη της οργάνωσης σε προσωπικό επίπεδο⁸¹.

Τη διάκριση μεταξύ προσωποπαγών και πραγματοπαγών ενώσεων, όπου προσωποπαγής ένωση είναι η συμμορία και πραγματοπαγείς οι εγκληματικές οργανώσεις, υιοθετεί και η *Συμεωνίδου-Καστανίδου*. Αναλύοντας τις οργανώσεις αυτές παρατηρεί ότι οι ενώσεις συμμοριών συνδέονται στενά με τα μέλη τους και εξαρτώνται από αυτά, ενώ οι εγκληματικές οργανώσεις δεν εξαρτώνται από τα μέλη τους για να συνεχίσουν να υπάρχουν μέσα στο χρόνο καθώς αυτό το πετυχαίνουν μέσω της υλικής και τεχνικής δομής που διαθέτουν⁸².

Έχει ακόμα υποστηριχθεί ότι δομημένη είναι μία εγκληματική ομάδα υπό τους όρους της παραγράφου 1 του άρθρου 187 ΠΚ όταν υπάρχει ένας κάποιος καταμερισμός αρμοδιοτήτων των μελών αλλά όχι αναγκαία και η ύπαρξη προκαθορισμένων ρόλων για τα μέλη αυτής⁸³. Ακόμα, η δράση της οργάνωσης ορίζεται από τη βούληση του συνόλου στην οποία κάθε μέλος υποτάσσει τη βούλησή του⁸⁴. Δεν έχει δε σημασία ο τρόπος με τον οποίο σχηματίζεται η βούληση της οργάνωσης, αλλά αρκεί όποιος συμμετέχει να δεσμεύεται πράγματι από αυτήν και να γνωρίζει ότι με τη συμμετοχή του στην ομάδα συνεισφέρει

⁷⁹ *Συγκιότου Π. Αθανασία*, ό.π., σελ. 202.

⁸⁰ *Συγκιότου Π. Αθανασία*, ό.α.

⁸¹ *Κριθάρας Ν. Θεόδωρος*, ό.α.

⁸² *Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ*, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕφΘεσ 93/2006, ΠοινΔικ 2006, σελ. 412 επ.

⁸³ *Ριζάβα Φωτεινή*, Οργανωμένο Έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 385.

⁸⁴ *Τζαννετής Β. Αριστομένης*, Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης κατά το νέο άρθρο 187 ΠΚ, ΠοινΧρ ΝΑ', σελ. 118.

στην εξυπηρέτηση των στόχων της⁸⁵. Στην περίπτωση που η βούληση των μελών της ομάδας ως προς τη διάπραξη αδικημάτων τυχαίνει να συμπίπτει, αλλά αυτή η συμφωνία βουλήσεων των μελών δεν επιβάλλεται από τον κανονισμό λειτουργίας της οργάνωσης, η οργάνωση αυτή δεν είναι εγκληματική, αλλά έχει τη μορφή συμμορίας⁸⁶.

3.2 Νομολογική προσέγγιση

Η νομολογία εξετάζοντας περιπτώσεις συλλογικής εγκληματικής δράσης ήρθε αντιμέτωπη με το ζήτημα της διάκρισης των περιπτώσεων που επρόκειτο πράγματι για τη δράση μιας εγκληματικής οργάνωσης και όχι για μια απλή ένωση προσώπων με μία κάποια υποδομή. Επειδή δε ο νόμος δεν εξειδίκευε το στοιχείο της δομής των ομάδων των παραγράφων 1 και 5 του άρθρου 187 ΠΚ υπήρχε ο κίνδυνος να θεωρηθούν ως εγκληματικές οργανώσεις οποιεσδήποτε ομάδες είχαν κάποια μορφή οργάνωσης, κάτι το οποίο θα ήταν δογματικά λανθασμένο.

Πράγματι, όπως είδαμε παραπάνω, δεν έχουν όλες οι μορφές ενωμένης εγκληματικής δράσης την δομή και την οργάνωση που έχει το οργανωμένο έγκλημα. Γι' αυτό άλλωστε έχουν και διαφορετική επικινδυνότητα και απαξία. Η νομολογία, λοιπόν, προσπαθώντας να βρει ένα κριτήριο διάκρισης αυτών των μορφών εμφάνισης ομαδοποιημένης δράσης υιοθέτησε το κριτήριο της θεωρίας περί πραγματοπαγούς και προσωποπαγούς δομής, με τις εγκληματικές οργανώσεις να έχουν την πρώτη μορφή δομής και τις ομάδες συμμορίας να έχουν τη δεύτερη.

⁸⁵ Κριθάρας Ν. Θεόδωρος, ό.π., σελ. 898.

⁸⁶ Τζαννετής Β. Αριστομένης, ό.α.

Ειδικότερα, η νομολογία δέχθηκε την ύπαρξη εγκληματικής οργάνωσης στις εξής περιπτώσεις:

Το ΣυμβΕφΠατρ με το βούλευμα 110/2011⁸⁷ διέταξε την παραπομπή των κατηγορουμένων για συγκρότηση και ένταξη σε εγκληματική οργάνωση με βάση το 187 παρ. 1 ΠΚ. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι κατά την ανάλυση της έννοιας της δομής της οργάνωσης αυτής εστίασε στο ότι δεν έχει προσωρινή διάρκεια αλλά και στο ότι αποτελείται από ένα εσωτερικό σύστημα λειτουργίας με ιεραρχική δομή και συγκεκριμένους ρόλους και καθήκοντα για τα μέλη της. Συνεχίζοντας, στην προσπάθεια διαφοροποίησης της εγκληματικής οργάνωσης με τη συμμορία, τόνισε ότι η πρώτη έχει πραγματοπαγή δομή ενώ η δεύτερη προσωποπαγή και δέχθηκε ότι σημαντικό στοιχείο διαφοροποίησης είναι ο επιχειρηματικός χαρακτήρας της εγκληματικής οργάνωσης. Έτσι, συγκεκριμένα:

«... Το οργανωμένο έγκλημα συνιστά, κατά ταύτα, σε αντίθεση με την κοινή εγκληματική συμμορία, μια επιχειρηματικού χαρακτήρα εγκληματική οργάνωση, της οποίας τα μέλη έχουν συγκροτήσει ένα εγκληματικό δίκτυο, δεν απαιτείται δε τα μέλη της οργάνωσης να γνωρίζονται και να έχουν προσωπική επικοινωνία μεταξύ τους (σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με την απλή ένωση προσώπων, τη συμμορία), ούτε απαιτείται να συμμετέχουν επίσης όλα στην τέλεση των σχεδιαζόμενων κακουργημάτων. Αρκεί να γνωρίζουν ότι η συμβολή τους αφορά την δραστηριότητα της οργάνωσης και εξυπηρετεί τους εγκληματικούς σκοπούς αυτής...»

Θεμελίωσε δε το στοιχείο της οργάνωσης της ομάδας αυτής στο ότι υπήρχε οργανωμένο σχέδιο που στόχευε στην προσέλκυση ανθρώπων από άλλη χώρα στη χώρα μας με την υπόσχεση νόμιμης εργασίας, ούτως ώστε να εκμεταλλευτούν την εργασία τους («μαύρη εργασία»). Προς επάνδρωση δε αυτού του σχεδίου και ως υποδομή της οργάνωσής τους προγραμματίζαν συναντήσεις με τα θύματα, κατείχαν λεωφορείο για την μεταφορά των θυμάτων

⁸⁷ ΠοινΧρ 2012, σελ. 57 επ.

τους, είχαν κτίριο προορισμένο για τη διαμονή τους, είχαν φορτηγάκι για τη μεταφορά στο χώρο εργασίας, κατά τη διάρκεια αυτής τους επόπτευαν και παρακρατούσαν σε τουριστικό γραφείο τα ταξιδιωτικά έγγραφα των θυμάτων τους.

Στην ίδια πορεία σκέψης κινείται και η ΑΠ 473/2011⁸⁸, η οποία κατέληξε ότι είναι ορθή η καταδίκη για εγκληματική οργάνωση με σκοπό τη λαθρεμπορία εισαχθέντος καπνού και τσιγάρων, καθώς είχε την απαιτούμενη υποδομή, την οποία και ανέλυσε εκτενώς. Έτσι, μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι η ομάδα αυτή είχε μισθώσει οικοπέδα με βιομηχανική οικοδομή και αποθηκευτικούς χώρους στους οποίους είχαν στήσει σύγχρονη και πλήρως τεχνολογικά εξοπλισμένη μονάδα παραγωγής και συσκευασίας τσιγάρων, είχαν φτιάξει δωμάτια για τους εργαζομένους και χώρους αποθήκευσης του καπνού και των τσιγάρων. Ακόμα, η οργάνωση κατείχε φορτηγά με τα οποία μετέφερε λαθραία τον καπνό στους αυτούς αποθηκευτικούς χώρους έχοντας μάλιστα φροντίσει να μην αποκαλυφθεί από την αστυνομία, καθώς τον καπνό τον τοποθετούσε σε βάζα μαρμελάδας που εισάγονταν νόμιμα. Από την περιγραφή αυτήν της υποδομής της ομάδας βλέπουμε ξεκάθαρα ότι η λειτουργία της προσομοιάζει με τη λειτουργία μιας οικονομικής επιχείρησης με βάση τα όσα λέχθηκαν παραπάνω για τη θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως αθέμιτης επιχείρησης.

Στην ύπαρξη πραγματοπαγούς χαρακτήρα στη δομή της ομάδας για τη θεμελίωση της ύπαρξης εγκληματικής οργάνωσης στηρίχτηκε και το ΣυμβΕφΘεσ στο βούλευμα 28/2010⁸⁹, το ΤρΕφΑθ στην απόφασή του 699, 780, 809, 3244/2003⁹⁰ και ο ΑΠ στην απόφασή του 1058/2013⁹¹.

⁸⁸ ΠοινΔικ 2012, σελ. 17 επ.

⁸⁹ ΠοινΔικ 2011, σελ. 155 επ.

⁹⁰ ΠοινΧρ ΝΔ', σελ. 993 επ.

⁹¹ Προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <http://www.areiospagos.gr/>

Έχοντας ως βάση το κριτήριο πραγματοπαγής/προσωποπαγής δομή η νομολογία δέχθηκε την ύπαρξη συμμορίας και όχι εγκληματικής οργάνωσης στις εξής περιπτώσεις:

Το ΣυμβλΕφΘεσ με το βούλευμα 93/2006⁹², στο οποίο υιοθέτησε την πρόταση του Εισαγγελέα Εφετών Ραπτόπουλου, διέκρινε τις εγκληματικές οργανώσεις από τις συμμορίες εστιάζοντας στα χαρακτηριστικά της δομής τους που τους διαφοροποιούν και εστίασε στην υποδομή του οργανωμένου εγκλήματος που του προσδίδει αυξημένη επικινδυνότητα. Έτσι, ανέφερε χαρακτηριστικά ότι :

«... Δομημένη [ομάδα]» είναι εκείνη που δεν σχηματίζεται περιστασιακά για την άμεση διάπραξη ενός εγκλήματος. Δεν απαιτείται όμως και να έχει τυπικά καθορισμένους ρόλους για τα μέλη της ή ανεπτυγμένη δομή, ούτε απαιτείται η ιδιότητα του μέλους να εμφανίζεται ως συνεχής. Σημαντικό κριτήριο είναι το ότι εδώ προέχει η πραγματοπαγής φύση της ομάδας, ενώ οι παλαιότερες ομάδες – συμμορίες συγκροτούνται σε προσωποπαγή βάση.... Η διαφορά, λοιπόν, μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και συμμορίας δεν μπορεί και δεν πρέπει να εξαντλείται μόνο στο εάν η ένωση προσώπων συστάθηκε για διαρκή ή για περιστασιακή δράση, αλλά κυρίως και πρωτίστως στην υποδομή του ενός και της άλλης. Ως υποδομή πρέπει να εννοηθεί εν προκειμένω όχι μόνο η ύπαρξη ιεραρχικά δομημένης ομάδας, αλλά και η δυνατότητα διάθεσης μεγάλων χρηματικών ποσών και κατοχής ποικίλων τεχνικών μέσων πάσης φύσεως που, εκ των πραγμάτων, δεν είναι προσιτά σε κοινές συμμορίες. Συνεπώς, στο μεν οργανωμένο έγκλημα, ακριβώς λόγω της υποδομής του, η δράση της εγκληματικής ομάδας αποκτά μεγάλη εμβέλεια [εγχώρια ή διεθνή], στην δε συμμορία η εγκληματική της δράση, λόγω της υποδομής της επίσης, είναι περιορισμένη και άρα ο βαθμός της επικινδυνότητας της για την έννομη τάξη, σαφώς μικρότερος.»

⁹² ΠοινΧρ 2006, σελ. 839 επ. και ΠοινΔικ 2006, σελ. 412 επ. με παρατηρήσεις Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου.

Ακολούθως, ορθώς κατέληξε ότι δεν πρόκειται περί εγκληματικής οργάνωσης αλλά περί συμμορίας που έχει και αυτή κάποια μορφή δομής αλλά όχι την υποδομή που απαιτείται να έχει μία ομάδα για να χαρακτηριστεί ως οργανωμένο έγκλημα. Είπε έτσι χαρακτηριστικά ότι:

«... Η αξιολόγηση, όμως, του προπεριγραφέντος αποδεικτικού υλικού, δεν μας επιτρέπει να πούμε ... ότι η υποδομή αυτής της ομάδας είναι τέτοιας έκτασης και δυναμικής ώστε εμπεριέχει την δυνατότητα διάθεσης μεγάλων χρηματικών ποσών και κατοχής ποικίλων τεχνικών μέσων πάσης φύσεως, ότι υπήρχε δυνατότητα της ομάδας να εναλλάσσει και να αντικαθιστά τα μέλη της χωρίς η ίδια να υφίσταται αλλαγή ή αυτοδιάλυσή της....Το ότι οι κατηγορούμενοι συνέπληξαν ομάδα προκειμένου να διαπράττουν κλοπές, το ότι ήδη διέπραξαν ενωμένοι δύο [2] κλοπές, το ότι κατείχαν μία στοιχειώδη, έστω, υποδομή και επιδίδονταν σε συνεργασία μεταξύ τους για την διάπραξη των κλοπών, είναι στοιχεία ικανά να θεωρήσουμε την εγκληματική τους δράση ως συγκροτούσα το έγκλημα της διάταξης του άρ. 187 παρ. 3 του ΠΚ [σύσταση συμμορίας] και όχι εγκληματική οργάνωση.»

Η διάκριση αυτή της πραγματοπαγούς και της προσωποπαγούς υποδομής είναι σημαντική γιατί, όπως τονίζεται στο σχολιασμό της απόφασης από την Συμεωνίδου-Καστανίδου, κατά την άσκηση ποινικών διώξεων με βάση το άρθρο 187 ΠΚ παρατηρείτο το φαινόμενο του χαρακτηρισμού ενώσεων προσώπων ως εγκληματικών οργανώσεων χωρίς να υπάρχουν ιδιαίτερα στοιχεία πέρα από το ότι αποτελούνται από τρία ή περισσότερα άτομα τα οποία ενωμένα διαπράττουν αξιόποινες πράξεις⁹³. Η πρακτική όμως αυτή δεν είναι σωστή καθώς έχει ως αποτέλεσμα την μη δυνατότητα εφαρμογής της διάταξης περί συμμορίας παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό τη βούληση του νομοθέτη⁹⁴.

Με τις ίδιες σκέψεις μετέτρεψε την κατηγορία από εγκληματική οργάνωση σε συμμορία και το ΣυμβΕφΑθ στο βούλευμα 1540/2009⁹⁵, στο

⁹³ Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, ό.π., σελ. 417.

⁹⁴ Συμεωνίδου-Καστανίδου, ό.α.

⁹⁵ ΠοινΧρ ΞΑ', σελ. 461.

βούλευμα 30/2005⁹⁶, στο βούλευμα 2584/2003⁹⁷. Ακόμα, το ΣυμβΕφΛαμ στο βούλευμα 58/2009⁹⁸ δέχτηκε την πρόταση του εισαγγελέα περί μη στοιχειοθέτησης κατηγορίας για εγκληματική οργάνωση γιατί δεν προέκυψε η ύπαρξη της κατάλληλης υποδομής.

Έμφαση στην ύπαρξη κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής για την ύπαρξη εγκληματικής οργάνωσης δόθηκε και από το ΣυμβΕφΘεσ στο βούλευμα του 221/2007⁹⁹. Στο συγκεκριμένο βούλευμα εξετάστηκε η δομή μίας ομάδας προσώπων η οποία διέπραττε κλοπές αυτοκινήτων και τα μεταπωλούσε, με σκοπό να διερευνηθεί αν όντως πρόκειται για εγκληματική οργάνωση, το αδίκημα για το οποίο είχε ασκηθεί η ποινική δίωξη, ή αν πρόκειται για συμμορία. Το Συμβούλιο εμμένοντας στο στοιχείο της δομής κατέληξε ότι δεν πρόκειται για εγκληματική οργάνωση καθώς δεν είχε την απαραίτητα υλικοτεχνική υποδομή, οπότε στοιχειοθετείται το αδίκημα της συμμορίας. Τα στοιχεία που οδήγησαν σε αυτό το πόρισμα είναι τα εξής:

«...Τα ανωτέρω οχήματα και μέρη αυτών, τα οποία βρέθηκαν σε αποθηκευτικό χώρο του πρώτου των κατηγορουμένων...είχαν κλαπεί από αγνώστους για την ανάκριση δράστες, οι οποίοι στη συνέχεια τα παρέδωσαν σ' αυτόν...ο οποίος τα δέχθηκε και είτε προώθησε αυτά στο εξωτερικό για πώληση είτε διέλυσε αυτά χρησιμοποιώντας τ' ανταλλακτικά τους στην προσωπική του επιχείρηση...είτε παραποιώντας τους αριθμούς πλαισίου αυτών ή τους αριθμούς των κινητήρων τους εμφάνιζε αυτά ως άλλα οχήματα...τα προωθούσε στην εγχώρια αγορά αυτοκινήτων. Ο πρώτος των κατηγορουμένων εκμεταλλεύτηκε την

⁹⁶ ΠοινΔικ 2005, σελ. 667 επ.

⁹⁷ ΠοινΧρ 2004, σελ. 362, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι : «Καθ' όσον το οργανωμένο έγκλημα προϋποθέτει κατά την έννοια της παρ. 1 του άρ. 187 του ΠΚ... ότι οι συμμετέχοντες σ' αυτό δεν είναι μόνο οργανωμένα και πειθαρχημένα άτομα με συγκεκριμένους στόχους και σκοπούς (ηγετικά στελέχη, ενδιάμεσα και απλά μέλη με συγκεκριμένους ρόλους το καθένα) που έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τις τεχνικές γνώσεις τους και εμπειρίες για την πραγμάτωση των σκοπών αυτών (εγκληματικών) ή τις τεχνικές ή επαγγελματικές γνώσεις ή δεξιότητες άλλων ομοίων τους, αλλά επιπλέον έχουν στην διάθεσή τους μεγάλα χρηματικά ποσά, που συνήθως προέρχονται από ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, καθώς και ποικίλα τεχνικά μέσα πάσης φύσεως, που δεν ήταν προσιτά σε κοινές συμμορίες.»

⁹⁸ ΠοινΔικ 2010, σελ. 811.

⁹⁹ ΠοινΧρ 2008, σελ. 251 επ.

ανάγκη των λοιπών ...ώστε να ενωθούν και να διαπράξουν κλοπές τελώντας κάτω από τις οδηγίες...αυτού. Επομένως, οι παραπάνω δράστες δεν είχαν δημιουργήσει υποδομή χρησιμοποιώντας υλικοτεχνικά μέσα για την τέλεση κλοπών ή και άλλων κακουργημάτων, και για το λόγο αυτό δε στοιχειοθετείται σε βάρος τους η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της συγκρότησης και ένταξης σε εγκληματική ομάδα...»

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόφαση του ΤρΕφΚακΑθ 3274/2015¹⁰⁰. Στην απόφαση αυτή οι επτά κατηγορούμενοι για ένταξη σε εγκληματική οργάνωση αθώωθηκαν, καθώς δεν αποδείχθηκε ότι ήταν μέλη δομημένης ομάδας στην οποία ο καθένας είχε διακριτούς ρόλους. Η ομάδα για την οποία κατηγορούνταν ότι ήταν μέλη εισήγαγε μεγάλη ποσότητα ναρκωτικής ουσίας από την Αλβανία στην Ελλάδα, η ουσία αυτή αποθηκευόταν στην Ελλάδα και από εκεί μεταφερόταν σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στήριξε δε το δικαστήριο την κρίση περί μη ύπαρξης εγκληματικής οργάνωσης στο γεγονός ότι το φορτηγό έφτασε στον αποθηκευτικό χώρο στην Ελλάδα με άλλον οδηγό και ότι δεν αποδείχθηκε να είχαν επικοινωνήσει μεταξύ τους. Ακόμα, η άποψη αυτή του δικαστηρίου ενισχύθηκε από το πόρισμα του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος που διερευνώντας την υπόθεση κατέληξε στο ότι *«υπήρξαν δύο χωριστές ομάδες, εκείνη που έφεραν τη ναρκωτική ουσία και εκείνη που ήταν στην Αθήνα και ασκούσαν τον έλεγχο αυτής και ότι το φορτηγό ήταν ο ενδιάμεσος κρίκος»¹⁰¹.*

Συνεχίζοντας, το δικαστήριο δέχεται ότι αποδείχθηκε ότι πέντε εκ των κατηγορουμένων βοήθησαν υλικά έναν εκ των κατηγορουμένων, ο οποίος κρίθηκε ένοχος για την πράξη της διακίνησης των ναρκωτικών ουσιών, και ότι ήξεραν ότι η συνδρομή τους παρέχεται για να ολοκληρωθεί η αυτή εγκληματική πράξη της διακίνησης και το ήθελαν αυτό. Τη δε θέληση τους αυτή τη δήλωσαν έμπρακτα με το να διασφαλίσουν την ασφαλή διέλευση του φορτηγού στην αποθήκη και με το να φορτώσουν και να εκφορτώσουν αυτή τη ναρκωτική ουσία

¹⁰⁰ ΠοινΔικ 2017, σελ. 543 επ.

¹⁰¹ ΤρΕφΚακΑθ 3274/2015, ό.π., σελ. 545.

σε σκάφος από την Αλβανία για την Ελλάδα. Ένας δε εξ αυτών των κατηγορουμένων ήταν ο ενοικιαστής της αποθήκης και είχε παραχωρήσει την χρήση σε τρίτο άγνωστο σε αυτόν άτομο, γνώριζε όμως την παράνομη χρήση της αποθήκης.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το δικαστήριο ορθώς απαίτησε για την ύπαρξη εγκληματικής οργάνωσης δομημένη ομάδα που επιδιώκει οικονομικό όφελος αποτελούμενη από μέλη που έχουν διακριτούς ρόλους. Κατά την εφαρμογή όμως θεώρησε ότι η δομή αυτή δεν υπήρξε, ενώ ταυτόχρονα περιγράφοντας τον τρόπο που έγινε η μεταφορά και η αποθήκευση της ναρκωτικής ουσίας γίνεται αντιληπτό ότι η δομή αυτή υπήρξε.

Πράγματι, η κατανομή καθηκόντων και η ανάθεση διακριτών αλλά σχετιζόμενων καθηκόντων, όπως ήταν η φόρτωση/εκφόρτωση, η μεταφορά, η αποθήκευση, καθώς και ο σχεδιασμός αποφυγής δίωξης από της αρχές¹⁰² υποδεικνύει την πραγματοπαγή δομή της οργάνωσης αυτής και μάλιστα με όρους που πληρούν τις προϋποθέσεις της παρ. 1 του άρθρου 187 ΠΚ. Η εικόνα αυτή δε σχηματίζεται ήδη διαβάζοντας το πόρισμα του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος. Τέλος, το στοιχείο της έλλειψης της επικοινωνίας που το δικαστήριο θεώρησε ότι αντενδεικνύει την ύπαρξη δομημένης οργάνωσης μάλλον την ενδεικνύει, αφού παρόλη την έλλειψη της επικοινωνίας οι κατηγορούμενοι τέλεσαν επιτυχώς ο καθείς το ρόλο που είχε αναλάβει προς την πραγμάτωση του στόχου της οργάνωσης.

Τέλος, το κριτήριο της πραγματοπαγούς/προσωποπαγούς δομής ως προς τη διάκριση της εγκληματικής οργάνωσης από τη συμμορία δεν υιοθετήθηκε πάντα από τη νομολογία. Έτσι, ο ΑΠ στην απόφαση 1040/2011¹⁰³ εστίασε ως προς τη δομή που διαφοροποιεί τις δύο ομάδες μόνο στη διάρκεια της δράσης

¹⁰² Ειδικότερα, πέντε από τους κατηγορουμένους «*επιβαίνοντες επί του ... αυτοκινήτου, παρείχαν συνδρομή προπορευόμενοι, κατά τη διαδρομή προς την Αθήνα, με σκοπό να ενημερώσουν, με τον τρόπο αυτό, τον πρώτο κατηγορούμενο, για τυχόν εμφάνιση αστυνομικών στην πορεία, ...*», ΤρΕφΚακΑθ 3274/2015, ό.α.

¹⁰³ ΠοινΧρ 2012, σελ. 420 επ.

κατά το ότι ήταν αρκετό το ότι δεν είχε σχηματιστεί περιστασιακά, για να χαρακτηριστεί ως δομημένη μία ομάδα .

Κεφάλαιο 4. Αλλοδαπή νομοθεσία

Όπως συχνά τονίζεται η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος δεν είναι εύκολο να οριστεί και ο τρόπος που τελικά αυτό εκλαμβάνεται και αποτυπώνεται στην εκάστοτε νομοθεσία είναι ανάλογος με τον τρόπο που το οργανωμένο έγκλημα έχει εκδηλωθεί στην κοινωνική πραγματικότητα της κάθε χώρας. Έτσι, οι νομοθετικές προσπάθειες αντιμετώπισης και ορισμού αυτού του φαινομένου διαφέρουν από χώρα σε χώρα¹⁰⁴. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι με βάση έρευνα του καθηγητή von Lampe¹⁰⁵ έχουν εκφραστεί από χώρα σε χώρα περισσότεροι από διακόσιοι ορισμοί του οργανωμένου εγκλήματος, κάτι που υποδεικνύει την πολυπλοκότητα του όρου «οργανωμένο έγκλημα».

Παρόλα αυτά, φάνηκε από τα παραπάνω ότι σε διεθνές επίπεδο έχουν υπάρξει προσπάθειες ορισμού και οριοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος. Στα πλαίσια αυτών των προσπαθειών οι χώρες προσπαθούν να ερμηνεύσουν το οργανωμένο έγκλημα με έναν τέτοιο τρόπο που να τους επιτρέψει να υιοθετήσουν όλες παρόμοιους ορισμούς στα πλαίσια της εσωτερικής έννομης τάξης. Η δε επίτευξη αυτού του στόχου κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για την επίτευξη της διακρατικής συνεργασίας για την αντιμετώπιση και την καταστολή του. Είναι άλλωστε κοινή παραδοχή ότι στις περισσότερες μορφές εμφάνισής

¹⁰⁴ *Sergi A.*, Organised Crime in English Criminal Law: Lessons from the United States on Conspiracy and Criminal Enterprise, *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 18 No. 2, 2015, σελ. 183.

¹⁰⁵ *Von Lampe Klaus*, Definitions of Organized Crime, www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm , όπως ανακτήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2019.

του το οργανωμένο έγκλημα έχει διασυνοριακό – ή ορθότερα διεθνικό - χαρακτήρα¹⁰⁶.

Μία από τις σημαντικότερες προσπάθειες ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος σε διεθνές επίπεδο ήταν η υπογραφή από έναν μεγάλο αριθμό χωρών της Σύμβασης του Πατέρμο. Στο σημείο αυτό, λοιπόν, θα εξεταστεί πώς άλλα κράτη – μέλη εκτός της Ελλάδας έχουν διαμορφώσει στην εσωτερική έννομη τάξη τους την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος σε συμμόρφωση με την υπογραφή της Σύμβασης. Θα εξεταστούν δε τόσο χώρες του common law όσο και του civil law.

4.1. Η.Π.Α.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής έχουν γίνει σε θεωρητικό επίπεδο πολλές προσπάθειες οριοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος και έχουν υπάρξει πολλές επιχειρησιακές προσπάθειες πάταξης αυτού από το FBI και το Department of Justice. Ο λόγος δε αυτής της αυξημένης δραστηριότητας ήταν η δράση στη χώρα αυτή των παραδοσιακών ιταλο-αμερικάνικων οικογενειών του οργανωμένου εγκλήματος (γνωστές ως «τη Μαφία» και την «Cosa Nostra»)¹⁰⁷. Το δε FBI ορίζει ως οργανωμένο έγκλημα όποια ομάδα έχει τυπική δομή και της οποίας ο πρωταρχικός στόχος είναι να αποκτήσει χρήματα μέσα από παράνομες δραστηριότητες. Αυτές δε οι ομάδες διατηρούν την θέση ισχύος τους μέσω της απειλής ή της όντως χρήσης βίας, της διαφθοράς δημοσίων υπαλλήλων ή την

¹⁰⁶ Μυλωνόπουλος Χ. Χρίστος, Οργανωμένο Έγκλημα και Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 101.

¹⁰⁷ Jacobs B. James και Dondlinger Wyman Elizabeth, Organized crime control in the United States of America σε Paoli Letizia (Editor), The Oxford Handbook of Organized Crime, Oxford University Press, New York 2014, σελ. 529.

εκβίαση και έχουν γενικά σημαντικό αντίκτυπο στην τοπική τους κοινότητα αλλά και γενικά στη χώρα¹⁰⁸.

Σε νομοθετικό επίπεδο έχουν γίνει πολλές προσπάθειες καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος η σημαντικότερη όμως από αυτές είναι η θέσπιση το 1970 του ομοσπονδιακού νόμου RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act) ο οποίος γενικά απαγορεύει την «επιχειρηματική εγκληματική δραστηριότητα» που διεξάγεται μέσω τεσσάρων ειδών αδικημάτων¹⁰⁹. Ο RICO λοιπόν ποινικοποιεί τη διείσδυση, τη συμμετοχή ή τη διεξαγωγή της δουλειάς της επιχείρησης («enterprise») που λαμβάνει χώρα μέσω μοτίβου εκβιαστικών δραστηριοτήτων («racketeering activity»)¹¹⁰. Κρίνεται έτσι σημαντική η εξειδίκευση των όρων *racketeering activity* και *enterprise*, η οποία και γίνεται στον ίδιο το νόμο. Έτσι, αναφορικά με τον όρο *enterprise* που ενδιαφέρει ορίζεται ότι:

¹⁰⁸ Jacobs B. James και Dondlinger Wyman Elizabeth, ο.α.

¹⁰⁹ 18 U.S. Code § 1962. Prohibited activities : (a) It shall be unlawful for any person who has received any income derived, directly or indirectly, from a pattern of racketeering activity or through collection of an unlawful debt in which such person has participated as a principal within the meaning of section 2, title 18, United States Code, to use or invest, directly or indirectly, any part of such income, or the proceeds of such income, in acquisition of any interest in, or the establishment or operation of, any enterprise which is engaged in, or the activities of which affect, interstate or foreign commerce. A purchase of securities on the open market for purposes of investment, and without the intention of controlling or participating in the control of the issuer, or of assisting another to do so, shall not be unlawful under this subsection if the securities of the issuer held by the purchaser, the members of his immediate family, and his or their accomplices in any pattern or racketeering activity or the collection of an unlawful debt after such purchase do not amount in the aggregate to one percent of the outstanding securities of any one class, and do not confer, either in law or in fact, the power to elect one or more directors of the issuer. (b) It shall be unlawful for any person through a pattern of racketeering activity or through collection of an unlawful debt to acquire or maintain, directly or indirectly, any interest in or control of any enterprise which is engaged in, or the activities of which affect, interstate or foreign commerce. (c) It shall be unlawful for any person employed by or associated with any enterprise engaged in, or the activities of which affect, interstate or foreign commerce, to conduct or participate, directly or indirectly, in the conduct of such enterprise's affairs through a pattern of racketeering activity or collection of unlawful debt. (d) It shall be unlawful for any person to conspire to violate any of the provisions of subsection (a), (b), or (c) of this section.

¹¹⁰ Sergi A., ό.π., σελ. 193.

«η επιχείρηση περιλαμβάνει κάθε φυσικό πρόσωπο, σύμπραξη, εταιρεία, οργάνωση ή άλλη νομική οντότητα, και κάθε ένωση ή ομάδα ατόμων που συνδέονται εν τοις πράγμασι αν και δεν είναι νομική οντότητα»¹¹¹

Διαβάζοντας την έννοια της επιχείρησης στο RICO παρατηρείται ότι είναι αρκετά διευρυμένη. Στην εξειδίκευση και στην περαιτέρω διεύρυνσή της συνέβαλε και το Supreme Court, το οποίο στην απόφασή του Boyle v. United States¹¹² κατέληξε στο ότι στις περιπτώσεις των εν τοις πράγμασι επιχειρήσεων δεν είναι απαραίτητο για την κατάφαση αυτού του στοιχείου να αποδειχθεί η ύπαρξη ιεραρχικής δομής. Αρκεί κατά το Δικαστήριο η εν τοις πράγμασι αυτή επιχείρηση να έχει τα εξής τρία δομικά στοιχεία: έναν σκοπό, σχέσεις διαπροσωπικές μεταξύ των μελών της και επαρκή διάρκεια που να επιτρέπει την επιδίωξη αυτού του σκοπού από τα μέλη της.

4.2. Ευρωπαϊκές χώρες

Η Γαλλία έχει υπογράψει και επικυρώσει τη Σύμβαση του Παλέρμο, ισχυρίζεται δε ότι έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωσή της¹¹³. Το οργανωμένο έγκλημα το ποινικοποιεί ως εγκληματική οργάνωση στο άρθρο 132-71 του Ποινικού Κώδικα, όπου αναφέρεται ότι:

Μια οργανωμένη συμμορία, κατά την έννοια του νόμου, είναι κάθε ομάδα που έχει συσταθεί ή κάθε ένωση που έχει σχηματιστεί με σκοπό την προετοιμασία

¹¹¹ 18 U.S. Code § 1961. Definitions : ” As used in this chapter : (4) “*enterprise*” includes any individual, partnership, corporation, association, or other legal entity, and any union or group of individuals associated in fact although not a legal entity;”

¹¹² Boyle v. United States, 556 U.S. 938 (2009) προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://supreme.justia.com>

¹¹³ Thierry Godefroy, The Control of Organised Crime in France: A Fuzzy Concept but a Handy Reference, σε Fijnaut Cyrille και Paoli Letizia (editors), Organised Crime in Europe, Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and Beyond, Springer, 2004, σελ.786 (763 – 793).

ενός ή περισσότερων ποινικών αδικημάτων, προετοιμασία που χαρακτηρίζεται από περισσότερες από μία υλικές πράξεις.¹¹⁴

Στο δε άρθρο 450-1 ποινικοποιείται η σύσταση εγκληματικής συμμορίας. Έτσι, ειδικότερα ορίζεται ότι:

*Μια εγκληματική οργάνωση αποτελείται από οποιαδήποτε ομάδα ή όποια συνωμοσία που έχει συσταθεί με σκοπό την προετοιμασία ενός ή περισσότερων παραπτώματων που συνοδεύονται από μία ή περισσότερες υλικές πράξεις και τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 3 χρόνια.*¹¹⁵

Στη Γερμανία η εγκληματική οργάνωση τυποποιείται στο άρθρο 129 του γερμανικού ΠΚ ο οποίος στην παράγραφο 1 ορίζει ότι :

*«Όποιος ιδρύει μία οργάνωση της οποίας ο σκοπός ή η δραστηριότητα στοχεύσει την διάπραξη εγκλημάτων, ή όποιος συμμετέχει ως μέλος σε μία τέτοια οργάνωση, προσελκύει μέλη ή υποστηρικτές ή την υποστηρίζει, τιμωρείται με στερητική της ελευθερίας ποινή έως 5 ετών ή με χρηματική ποινή.»*¹¹⁶

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι χώρες του Βελγίου και της Ιταλίας οι οποίες έχουν ξεχωριστή ποινική διάταξη για τις εγκληματικές οργανώσεις μαφιόζικου τύπου, οι οποίες έχουν κατ' ουσίαν επιχειρηματική δομή και άλλη διάταξη για τις λοιπές εγκληματικές οργανώσεις¹¹⁷. Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι και οι νομοθεσίες άλλων χωρών δεν προσδιορίζουν στα κείμενα του νόμου τους την έννοια της δομής της οργάνωσης.

¹¹⁴ «An organised gang within the meaning of the law is any group formed or association established with a view to the preparation of one or more criminal offences, preparation marked by one or more material actions» προσπελάσιμο στον ιστότοπο : <https://www.legifrance.gouv.fr/>

¹¹⁵ “A criminal association consists of any group formed or any conspiracy established with a view to the preparation, marked by one or more material actions, of one or more felonies, or of one or more misdemeanours punished by at least five years' imprisonment”, προσπελάσιμο στον ιστότοπο : <https://www.legifrance.gouv.fr/>

¹¹⁶ Η μετάφραση του γερμανικού άρθρου πάρθηκε από το *Μαργαρίτη Χ. Λάμπρο και Χατζηιωάννου Ε. Κωνσταντίνο*, Εγκληματικές οργανώσεις και πολιτικά κόμματα, ΠοινΔικ 2014, σελ 174 υποσημείωση 37 (169 επ.).

¹¹⁷ Τα στοιχεία αυτά λόγω απουσίας των ποινικών κωδίκων των χωρών αυτών στα αγγλικά πάρθηκαν από μελέτη που διεξήγαγε το ίδρυμα Μαραγκοπούλου το 2014 προσπελάσιμη στον διαδικτυακό ιστότοπο: <http://www.mfhr.gr/imda-egklhmatikh-organwsi#ftn16>

Κεφάλαιο 5. Το νέο άρθρο 187 ΠΚ – «επιχειρησιακά δομημένη»

Στο νέο άρθρο 187 η εγκληματική οργάνωση τυποποιείται στην παράγραφο 1 και διαφέρει από το παλαιό άρθρο στο σημείο της δομής όπου γίνεται η προσθήκη του όρου «επιχειρησιακά», στο ότι πλέον γίνεται συγκρότηση ή ένταξη σε «οργάνωση» και όχι σε «ομάδα»¹¹⁸ και στο ότι καταργείται ο κατάλογος με τα κακουργήματα που μπορεί να επιδιώκει αυτή η οργάνωση και αναφέρεται πλέον ότι αρκεί να επιδιώκει «την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων». Όσον αφορά την τελευταία αυτή αλλαγή θα γίνει λόγος παρακάτω, ενώ τώρα θα έρθει στο επίκεντρο η έννοια της *επιχειρησιακής δομής*.

Στα προηγούμενα κεφάλαια έγινε ανάλυση του πώς λειτουργούσε και ερμηνευόταν θεωρητικά και νομολογιακά η έννοια της *δομής* της εγκληματικής οργάνωσης υπό το προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς. Παρατηρείται, λοιπόν, από την ανάλυση αυτή ότι στη θεωρία θεωρείται βασικό εννοιολογικό γνώρισμα της δομής μιας εγκληματικής οργάνωσης η ύπαρξη πραγματοπαγούς δομής, η οποία αναλυόταν περαιτέρω σε ιεραρχική δομή αλλά και σε δομές βασισμένες σε επιχειρηματικά πρότυπα που λειτουργούν με βάση τους κανόνες της αγοράς. Τα στοιχεία αυτά δε είναι αυτά που διαφοροποιούν τις οργανώσεις αυτές από τις ενώσεις – συμμορίες, οι οποίες έχουν μεν δομή, αλλά η δομή τους είναι πιο χαλαρή και βασίζεται κυρίως στο πρόσωπα που την αποτελούν και στα γνωρίσματά τους (προσωποπαγής δομή).

Τη διαφοροποίηση αυτή υιοθετεί και η νομολογία, η οποία στράφηκε στο κριτήριο της πραγματοπαγούς – προσωποπαγούς δομής για να διακρίνει τις δύο οργανώσεις των παραγράφων 1 και 5 του άρθρου 187 ΠΚ, αφού ο νόμος δεν εξειδίκευε το είδος της δομής τους, οπότε υπήρχε ο κίνδυνος κάθε μορφή ομάδας

¹¹⁸ Η αλλαγή αυτή κρίνεται ότι δεν επιφέρει κάποια διαφορά σε σχέση με το προϊσχύον καθεστώς αφού ήδη στο παλαιό άρθρο αναφερόταν εντός παρενθέσεως η λέξη «οργάνωση» ως επεξήγηση της ομάδας που περιγραφόταν στην παράγραφο 1 του άρθρου 187.

με περισσότερα πρόσωπα και μία κάποια υποτυπώδη δομή να θεωρείται εγκληματική οργάνωση. Ο κίνδυνος δε αυτός έπρεπε να αποφευχθεί γιατί δεν έχουν όλες οι ομάδες την ίδια επικινδυνότητα και απαξία, οπότε αυτό πρέπει να αποτυπώνεται στο πλαίσιο της ποινής. Κατέληξε έτσι η νομολογία ότι οι ομάδες που έχουν πραγματοπαγή δομή έχουν μεγαλύτερη επικινδυνότητα για αυτόν ακριβώς το λόγο και χρήζουν έτσι περισσότερης απαξίας. Αξιοπρόσεκτο πάντως είναι ότι αναλύοντας τις δομές των εκάστοτε οργανώσεων η νομολογία δεν έμεινε μόνο στη περιγραφή αυτών ως πραγματοπαγών αλλά ανέλυε περαιτέρω σε ιεραρχικές δομές καθώς και σε δομές που λειτουργούν όπως οι νόμιμες επιχειρήσεις ακολουθώντας τους νόμους της αγοράς.

Ο νομοθέτης λοιπόν του νέου Ποινικού Κώδικα ήρθε να εξειδικεύσει την έννοια της δομής των εγκληματικών οργανώσεων προσθέτοντας τον όρο *επιχειρησιακά*. Το τι σημαίνει αυτός ο όρος για το νομοθέτη αποτυπώνεται στην Αιτιολογική Έκθεση του νόμου όπου λέγει ειδικότερα ότι:

« Ως "επιχειρησιακή" νοείται η δομή ομάδας της οποίας τα μέλη αναλαμβάνουν διακριτούς και αλληλοϋποστηριζόμενους ή αυτοτελείς ρόλους, ή διακριτούς και συνδυασμένους ή ανεξάρτητους στόχους, με σκοπό να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους είτε ατομικά είτε στο πλαίσιο της συλλογικής τους δράσης, ανεξαρτήτως της γνώσης εκάστου για τα συγκεκριμένα καθήκοντα των άλλων ή και για τον συγκεκριμένο σε κάθε περίπτωση στόχο της οργάνωσης. Με τον όρο αυτό αποδίδεται επίσης ο «πραγματοπαγής» χαρακτήρας της οργάνωσης, που τη διακρίνει σαφώς από τις ομάδες με προσωποπαγή δομή, η επικινδυνότητα των οποίων είναι σαφώς μειωμένη, όπως και η εμβέλεια της εγκληματικής τους δράσης. Ο όρος αυτός θεωρείται από την απολύτως επικρατούσα στη θεωρία άποψη ως το πιο ουσιαστικό στοιχείο διαφοροποίησης των εγκληματικών οργανώσεων από τις απλές συμμορίες, ενώ αξιοποιείται πλέον ως διαφοροποιητικός παράγοντας και από σημαντικό μέρος της νομολογίας.»¹¹⁹

¹¹⁹ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», προσπελάσιμη στο διαδικτυακό τόπο : www.hellenicparliament.gr, σελ. 42.

Προκύπτει, λοιπόν, ότι με την εισαγωγή αυτού του νέου όρου ο νομοθέτης θέλει να δώσει λύση σε δύο ζητήματα σε σχέση με την ερμηνεία της δομής των εγκληματικών οργανώσεων. Το πρώτο είναι η διάκριση της δομής της εγκληματικής οργάνωσης από αυτήν της συμμορίας. Το δεύτερο είναι να διευκρινίσει σε τι συνίσταται αυτή η πραγματοπαγής δομή της εγκληματικής οργάνωσης. Θα εξεταστούν λοιπόν στη συνέχεια αυτοί οι δύο στόχοι για να φανεί αν τους πέτυχε.

Αναφορικά με τον πρώτο στόχο, ο νομοθέτης πράγματι αξιώνει ότι με τον όρο «επιχειρησιακά» αποτυπώνεται η πραγματοπαγής δομή της οργάνωσης της παραγράφου 1. Είναι δε αυτό το πιο σημαντικό στοιχείο που της προσδίδει αυξημένη επικινδυνότητα και τη διαφοροποιεί από τη συμμορία, η οποία έχει προσωποπαγή δομή. Η δε συμμορία τυποποιείται στην παράγραφο 3 εδάφιο 1 του άρθρου 187ΠΚ¹²⁰, οπότε οι ομάδες που εμπίπτουν σε αυτή τη διάταξη φαίνεται κατ' αρχήν να έχουν προσωποπαγή δομή.

Τα πράγματα όμως δεν είναι στην πραγματικότητα καθόλου τόσο απλά. Αυτό συμβαίνει γιατί υπάρχουν περιπτώσεις που η διάκριση της δομής των αδικημάτων των παραγράφων 1 και 3 δεν είναι τόσο ξεκάθαρη. Η πρώτη περίπτωση είναι αυτή της ομάδας που έχει ακριβώς αυτή τη δομή που περιγράφει ο νόμος, ήτοι την επιχειρησιακή δομή που της προσδίδει πραγματοπαγή χαρακτήρα και έχει για αυτό το λόγο αυξημένη απαξία, όμως δεν επιδιώκει την τέλεση κακουργημάτων, αλλά την τέλεση ενός μόνο κακουργήματος. Στην περίπτωση αυτή η συγκεκριμένη ομάδα μπορεί να υπαχθεί μόνο στην παράγραφο 3 του άρθρου 187.

Στην παράγραφο 3 όμως, με βάση τα όσα τουλάχιστον φαίνεται να θέλησε ο νομοθέτης, οι ομάδες που ποινικοποιούνται έχουν προσωποπαγή δομή.

¹²⁰ Στο σημείο αυτό παρατηρούμε ότι το αδίκημα της συμμορίας παραμένει το βασικό έγκλημα και η εγκληματική οργάνωση διακεκριμένη παραλλαγή του καθώς η ρήτρα επικουρικότητας παρέμεινε, οπότε ισχύουν όσα γίνονταν δεκτά και στο προϊσχύσαν δίκαιο. Για περισσότερα, βλ. *Λίβος Νικόλαος*, Ζητήματα ερμηνείας του άρθρου 187 ΠΚ – με αφορμή το υπ' αριθμό 215/15 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, ΠοινΧρ ΞΕ', σελ. 320.

Αυτός ήταν άλλωστε κι ο λόγος που ο νομοθέτης εισήγαγε την έννοια του επιχειρησιακού στη δομή της οργάνωσης της παραγράφου 1. Ήθελε δηλαδή να δώσει ένα τέλος στην ανασφάλεια που είχε δημιουργηθεί γύρω από τις δομές των δύο οργανώσεων. Έτσι λοιπόν στις περιπτώσεις των ομάδων που περιγράφησαν παραπάνω έχουμε ομάδες με πραγματοπαγή δομή που θα τιμωρηθούν με βάση τα πλαίσια ποινής ομάδων προσωποπαγών. Συνεπώς, στις περιπτώσεις αυτές, η ύπαρξη της επιχειρησιακής δομής που τις καθιστά ομόφωνα από τη νομολογία και τη θεωρία πιο επικίνδυνες δεν απαξιολογείται.

Συνεχίζοντας, θα εξεταστεί η περίπτωση μιας δεύτερης ομάδας που έχει πραγματοπαγή δομή και, παρόλα αυτά, απαξιολογείται με πλαίσια ποινής ομάδων προσωποπαγών. Αυτή είναι η περίπτωση της εγκληματικής ομάδας που ενώ πληροί όλα τα στοιχεία της εγκληματικής οργάνωσης, δεν επιδιώκει να τελέσει κακουργήματα, αλλά κάποιο πλημμέλημα. Στην περίπτωση αυτή, η ομάδα αυτή μπορεί να τιμωρηθεί μόνο υπό τις προϋποθέσεις του β' εδαφίου της παραγράφου 3 του άρθρου 187ΠΚ. Στη δε διάταξη αυτή τυποποιείται το αδίκημα της προνομιούχας παραλλαγής της συμμορίας. Οπότε η ομάδα αυτή που κατά τα λοιπά αντικειμενικά χαρακτηριστικά της αποτελεί εγκληματική οργάνωση θα τιμωρηθεί με ένα πλαίσιο ποινής που δεν προσμετρά την απαξία της.

Η δε αντιμετώπιση αυτών των οργανώσεων ως εγκληματικών και όχι ως συμμορίες κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική καθώς το οργανωμένο έγκλημα στη σύγχρονη μορφή του εμφανίζεται να δρα ως επιχείρηση που προσπαθεί να μεγιστοποιήσει το κέρδος της και προς αυτό χρησιμοποιεί διάφορα μέσα όπως η διαφθορά. Η ύπαρξη λοιπόν μιας εγκληματικής ομάδας με επιχειρηματική δομή που επιδιώκει την τέλεση απάτης σε πλημμεληματική μορφή ή την τέλεση δωροδοκίας υπαλλήλων πρέπει να αξιολογείται για αυτό που είναι. Και αυτό δεν είναι άλλο από μια ξεκάθαρη μορφή δράσης οργανωμένου εγκλήματος, όπως αυτό το αντιλαμβάνεται και η Σύμβαση του Παλέρμο. Συνεπώς, είναι δογματικά ανακόλουθο να τιμωρείται ως συμμορία.

Στο σημείο αυτό συνάγεται το συμπέρασμα ότι ενώ ο νομοθέτης ήθελε να πετύχει τη σύνδεση της έννοιας της εγκληματικής οργάνωσης με την ύπαρξη πραγματοπαγούς δομής και της συμμορίας με την ύπαρξη προσωποπαγούς, αυτό φαίνεται να μην το κατάφερε, λόγω της ύπαρξης των περιπτώσεων που αναλύθηκαν παραπάνω. Ακόμα, παρατηρείται ότι η αποτυχία του να προσδώσει σε όλες τις μορφές εμφάνισης του οργανωμένου εγκλήματος την κατάλληλη απαξία έρχεται σε αντίθεση με τα όσα έχει δεσμευτεί στη Σύμβαση του Παλέρμο και στην Απόφαση Πλαίσιο.

Αναφορικά δε με τη Σύμβαση του Παλέρμο, παρατηρείται ότι η εγκληματική ομάδα πρέπει να αποσκοπεί στην τέλεση σοβαρών αδικημάτων (serious crimes) τα οποία εξειδικεύονται στην παράγραφο 2 στην περίπτωση (b) ως αδικήματα που τιμωρούνται με ποινή στερητική της ελευθερίας που δεν μπορεί να έχει μικρότερο από ανώτατο όριο τα τέσσερα χρόνια. Υπάγονται, λοιπόν, με βάση αυτό και τα πλημμελήματα στην έννοια των σοβαρών εγκλημάτων. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο νομοθέτης ήδη στο προϋσχύσαν δίκαιο είχε εισάγει κάποια πλημμελήματα, καθώς και το ότι με βάση το νέο Ποινικό Κώδικα οι ποινές μειώνονται, κρίνεται αναγκαίο να στοιχειοθετείται το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης όπως αυτή εκλαμβάνεται στην παράγραφο 1 και όταν επιδιώκεται η τέλεση πλημμελημάτων.

Συνεχίζοντας, πριν εξετάσουμε τον ορισμό της επιχειρησιακής δομής που δίνει ο νομοθέτης στην Αιτιολογική Έκθεση, θεωρείται σκόπιμο να γίνει μια παρατήρηση αναφορικά με τις ενωμένες ομάδες που επιδιώκουν την τέλεση πλημμελημάτων, αφού ήδη έγινε αναφορά σε κάποιες από αυτές. Στο εδ. β' παρ. 3 του άρθρου 187 ΠΚ υπάρχουν ορισμένα οφέλη (οικονομικό – υλικό) που η ομάδα πρέπει να επιδιώκει ή ορισμένα έννομα αγαθά τα οποία η ομάδα επιδιώκει να προσβάλει, ούτως ώστε να είναι αυτή αξιόποινη. Αν δεν πληροί καμία από αυτές τις προϋποθέσεις μένει ατιμώρητη. Μια τέτοια ομάδα, δεν είναι δε αναγκαστικά προσωποπαγής, καθώς μπορεί κάλλιστα με βάση τα όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω να είναι εγκληματική οργάνωση με επιχειρησιακή

δομή. Παράδειγμα μιας τέτοιας οργάνωσης μπορεί να είναι η περίπτωση που δρα από ιδεολογικά κίνητρα και επιδιώκει την τέλεση του πλημμελήματος του άρθρου 191 ΠΚ (διασπορά ψευδών ειδήσεων).

Η περίπτωση της οργάνωσης αυτής μένει εκτός ρυθμιστικού πλαισίου. Δεν μπορεί δε να τιμωρηθεί ούτε ως αθέμιτο σωματείο κατά το πρώην άρθρο 188 ΠΚ¹²¹, καθώς αυτό καταργείται. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη να αφήσει αυτές τις ομάδες εκτός του ρυθμιστικού πλαισίου της διάταξης 187 ΠΚ κρίνεται ως ορθή καθώς οι ομάδες αυτές δεν εμφανίζουν την επικινδυνότητα και την απαξία που έχουν οι εγκληματικές ομάδες που είναι οργανωμένες σαν παράνομη επιχείρηση. Συνεπώς, αρκεί η αξιολόγησή τους με βάση τα όσα ορίζονται για τη συναυτουργία.

Ερχόμαστε, λοιπόν, τώρα στην εξέταση του στοιχείου της επιχειρησιακής δομής και ειδικότερα το πώς ορίζεται αυτή από το νομοθέτη. Διαβάζοντας την περιγραφή της στην Αιτιολογική Έκθεση, παρατηρείται ότι ο νομοθέτης δεν πετυχαίνει να περιγράψει σε τι συνίσταται αυτή η δομή από την άποψη της οργάνωσης, καθώς μένει μόνο στην περιγραφή των ρόλων και των ιδιοτήτων των μελών της οργάνωσης. Η δομή όμως μιας εγκληματικής οργάνωσης και δη μιας οργάνωσης που έχει επιχειρηματική δομή, η οποία αποτελεί, με βάση τα όσα εξετάστηκαν παραπάνω, τη μορφή εμφάνισης του οργανωμένου εγκλήματος, είναι πολλά περισσότερα από τον καταμερισμό των καθηκόντων των μελών της. Κύρια χαρακτηριστικά της οργάνωσής της είναι η ύπαρξη υλικοτεχνικής και εφοδιαστικής υποδομής.

Βέβαια, ο νομοθέτης δεν θέλησε να εξειδικεύσει την παράγραφο 1 στις οργανώσεις με επιχειρηματική δομή. Θέλησε όμως να εντάξει σε αυτήν τις οργανώσεις με πραγματοπαγή δομή γενικά. Το πώς δε ορίζεται η ύπαρξη

¹²¹ Η έννοια του σωματείου ερμηνευόταν ως κάθε μορφή ένωσης που είχε μια κάποια διάρκεια, Για περισσότερα βλ. *Κωνσταντινίδης Κωνσταντίνος*, Σύστασις και Συμμορία, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 137 επ.

πραγματοπαγούς δομής ειπώθηκε παραπάνω και διαβάζοντας την αιτιολογική έκθεση παρατηρείται ότι ούτε αυτή όρισε.

Τι όρισε λοιπόν ο νομοθέτης ως επιχειρησιακή δομή; Από τα όσα εμπεριέχει ο ορισμός στην αιτιολογική έκθεση, («διακριτή και αλληλοϋποστηριζόμενοι οι αυτοτελείς ρόλοι με σκοπό να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους είτε ατομικά είτε στο πλαίσιο της συλλογικής τους δράσης, ανεξαρτήτως της γνώσης εκάστου για τα συγκεκριμένα καθήκοντα των άλλων») παρατηρείται ότι η ομάδα αυτή δρα με μια σύγκλιση δυνάμεων για την επίτευξη ενός σκοπού. Σκοπός λοιπόν του νομοθέτη με αυτό τον ορισμό είναι να οριοθετηθεί η μορφή της δράσης εντός της οργάνωσης σε σχέση με τη συναυτουργική δράση. Έτσι, για την στοιχειοθέτηση του αδικήματος της εγκληματικής οργάνωσης, η δράση αρκεί να είναι συγκλίνουσα. Έτσι αρκεί η σύμπραξη των μελών ως προς την επίτευξη των στόχων της οργάνωσης και δεν απαιτείται το στοιχείο της συναπόφασης, το οποίο υπάρχει στην περίπτωση της συναυτουργικής δράσης. Εξάλλου, το ότι η δράση εντός της εγκληματικής οργάνωσης διαφοροποιείται από τη συναυτουργία φαίνεται και από το ότι η Αιτιολογική Έκθεση ορίζει ότι τα μέλη δεν είναι αναγκαίο να γνωρίζουν τα καθήκοντα του άλλου.

Επιπλέον, είναι πιθανό ο νομοθέτης με την περιγραφή της επιχειρησιακής δομής να θέλησε να εξειδικεύσει την ιδιότητα του μέλους της οργάνωσης, οπότε να είναι δυνατή η διάκριση της αυτουργικής από τη συμμετοχική συμπεριφορά. Μέχρι τώρα η νομολογία είναι πάγια ως προς την ιδιότητα του μέλους, το οποίο θεωρεί ότι είναι το άτομο εκείνο που υποτάσσει τη βούλησή του στην οργάνωση, χωρίς να είναι αναγκαία και η προσωπική συμμετοχή του μέλους στις κατ' ιδίαν πράξεις της οργάνωσης. Απλή όμως υποστήριξη των σκοπών της οργάνωσης από έναν extraneous δεν τον καθιστά μέλος¹²². Τον ορισμό αυτό έρχεται να συμπληρώσει η Αιτιολογική Έκθεση εκ της οποίας περιγραφής της ιδιότητας του μέλους γίνεται αντιληπτό ότι η απλή υποστήριξη των στόχων δεν αρκεί για

¹²² Βλ. έτσι ενδεικτικά ΣυμβΕφΘεσ. 93/2006, ό.α και ΑΠ 1375/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ.

να του αποδοθεί η ιδιότητα αυτή. Στο συμπέρασμα ότι πέρα από τη δομή ήθελε ο νομοθέτης να περιγράψει και την ιδιότητα του μέλους οδηγεί και η χρήση της λέξης «έπισης», αφού αν είχε περιγράψει την πραγματοπαγή αυτή δομή, η λέξη αυτή δε θα υπήρχε.

Τελειώνοντας την αξιολόγηση του νέου άρθρου της εγκληματικής οργάνωσης, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια παρατήρηση: δεν άλλαξε μόνο η περιγραφή του αδικήματος της παραγράφου 1, της εγκληματικής δηλαδή οργάνωσης, αλλά και η περιγραφή του αδικήματος της παραγράφου 3 εδάφιο 1. Ειδικότερα, η λέξη «ενώνεται» αντικαταστάθηκε από τη λέξη «οργανώνεται». Ο λόγος που έγινε αυτή η αλλαγή είναι για να επιλυθούν τα όποια ζητήματα υπήρχαν γύρω από την ερμηνεία της «ένωσης». Έτσι ο νομοθέτης διευκρινίζει ότι για να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα της συμμορίας απαιτείται μεν συμφωνία υπό την μορφή της σύμπτωσης των βουλήσεων ως προς την τέλεση αδικημάτων από κοινού, αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να υπάρχει και η ίδρυση οργάνωσης η οποία θα έχει μια κάποια δομή¹²³. Η παραδοχή δε αυτή του νομοθέτη ήταν κάτι στο οποίο πάγια συμφωνούσε η θεωρία και η νομολογία.

Η λέξη όμως «οργανώνεται» θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι παραπέμπει στην ύπαρξη της οργάνωσης όπως αυτή συναντάται στην παράγραφο 1. Εκεί άλλωστε συναντάται και η λέξη «οργάνωση». Θα μπορούσε οπότε να υποστηριχθεί ότι με την απαλοιφή της λέξης «ενώνεται» καταργείται και η ύπαρξη της προσωποπαγούς ομάδας της συμμορίας και αντικαθίσταται από μία ομάδα, η οποία έχει πραγματοπαγή οργάνωση όπως έχει και η οργάνωση της παραγράφου 1.

Προς υποστήριξη αυτής της άποψης, αναφέρεται και το γεγονός ότι ο νομοθέτης κατήργησε την προσωποπαγή ένωση διάπραξης κλοπών ή ληστειών από δύο ή περισσότερα άτομα του άρθρου 374 στοιχείο δ' ΠΚ, η οποία γινόταν

¹²³ Βλ. έτσι ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» : «Διευκρινίζεται, με τον τρόπο αυτό, ότι για να υπάρχει συμμορία δεν αρκεί απλή σύμπτωση βουλήσεων, αλλά απαιτείται σύσταση οργάνωσης, με στοιχειώδη έστω δομή, ενώ απαιτείται και η ύπαρξη συμφωνίας για την από κοινού τέλεση των αξιόποινων πράξεων.»

δεκτό ότι τις περισσότερες φορές εμπειριείχε και το έγκλημα της συμμορίας της παραγράφου 5 του άρθρου 187 ΠΚ¹²⁴. Επιπλέον, τροποποιήθηκε και η συνωμοσία προς διάπραξη εσχάτης προδοσίας. Το αδίκημα αυτό εξακολουθεί να τυποποιείται στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 135 ΠΚ με την καίρια αλλαγή ότι πλέον στην αντικειμενική υπόσταση δεν απαιτείται η συνωμοσία με άλλον¹²⁵ αλλά η οργάνωση με άλλον ή άλλους¹²⁶.

Η αλλαγή αυτή ακολουθεί την αλλαγή που έγινε στο αδίκημα της συμμορίας¹²⁷ και σε συνδυασμό με την προσθήκη όχι μόνο με της οργάνωσης αλλά και της δυνατότητας η οργάνωση αυτή να γίνεται με περισσότερα από δύο άτομα δείχνει την εγκατάλειψη από το νομοθέτη των προσωποπαγών ομάδων και την επιλογή ποινικοποίησης των οργανώσεων με πραγματοπαγή δομή. Η δυνατότητα συγκρότησης της αυτής οργάνωσης με περισσότερα από δύο άτομα κρίνεται ως σημαντική ένδειξη προς αυτήν την κατεύθυνση, αν όχι ίσως και σημαντικότερη από την επιλογή της λέξης *οργάνωση* αντί για *ένωση*. Αυτό γιατί παραδοσιακά θεωρούταν η ύπαρξη δύο ατόμων ως ένα από τα εννοιολογικά γνωρίσματα της συμμορίας και της συνωμοσίας, στοιχείο άλλωστε που ενίσχυε την προσωποπαγή δομή αυτών των ομάδων. Πράγματι, σε μία ομάδα με δύο άτομα το προσωπικό στοιχείο και οι σχέσεις μεταξύ αυτών των ατόμων έχουν εξέχουσα θέση για τη δομή και τη συνέχιση της ομάδας, σε αντίθεση με ότι

¹²⁴ Βλ. περισσότερη ανάλυση της σχέσης αυτών των δύο διατάξεων ΣυμβΕφΘεσ 221/2007, ό.α., *Μυλωνόπουλος Χρίστος Χ.*, Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας (Άρθρα 372 – 406 Π.Κ.), 2η Έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2006, σελ. 102 – 104 και *Δημήτραινας Ν. Γιώργος*, Άρθρο 374 περ. δ' μια περίπτωση ιδιαίτερα διακεκριμένης μορφής κλοπής, Αρμεν. 1994, σελ. 1110 με περαιτέρω παραπομπές.

¹²⁵ Παλαιό άρθρο 135 παρ. 2: «Όποιος συνωμοτεί με άλλον με σκοπό να εκτελέσουν πράξη από εκείνες που αναφέρονται στο άρθρο 134 ή με συνεννοήσεις με ξένη κυβέρνηση προπαρασκευάζει την εκτέλεση μιας απ' αυτές τις πράξεις, τιμωρείται με κάθειρξη.»

¹²⁶ Νέο άρθρο 135 παρ. 2: «Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος οργανώνεται με άλλον ή άλλους με σκοπό να εκτελέσουν πράξη από εκείνες που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο ή σε συνεννόηση με ξένη κυβέρνηση προπαρασκευάζει την εκτέλεση μιας απ' αυτές τις πράξεις.»

¹²⁷ Μάλιστα στην Αιτιολογική Έκθεση για το άρθρο 135 αναφέρονται σχεδόν παρόμοια τα όσα βρίσκουμε και για το άρθρο 187, έτσι: «Για τη στοιχειοθέτηση της συνωμοσίας απαιτείται, πέραν της σύμπτωσης των βουλήσεων δύο ή περισσότερων ατόμων, η ύπαρξη «οργάνωσης» με σκοπό την εκτέλεση πράξεων εσχάτης προδοσίας, ενώ συνωμοσία υπάρχει και όταν κάποιος συνεννοείται με ξένη κυβέρνηση, οπότε επιβάλλεται η διαπίστωση συγκεκριμένων πράξεων «προετοιμασίας» της προσβολής.», ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», ό.π., σελ.33.

συμβαίνει σε ομάδες με πολλά άτομα όπου το προσωπικό στοιχείο αρχίζει να χάνει τη σημασία του.

Όλα λοιπόν τα παραπάνω δείχνουν ότι υπό το νέο Ποινικό Κώδικα δεν υφίστανται πλέον προσωποπαγείς ενώσεις. Αν όντως αυτό συμβαίνει, επιλύεται το πρόβλημα που αναφέρθηκε παραπάνω περί υπάρξεων εγκληματικών οργανώσεων που δεν αξιολογούνται ως τέτοιες. Έτσι, το άρθρο 187 φαίνεται να τυποποιεί ως βασικό το αδίκημα της παραγράφου 3, το οποίο είναι μία πραγματοπαγής συμμορία και ως διακεκριμένη μορφή στην παράγραφο 1 το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης η οποία έχει και αυτή πραγματοπαγή δομή. Μάλιστα, το συμπέρασμα αυτό βρίσκει την Ελλάδα σύμφωνη και με άλλες ευρωπαϊκές χώρες που έχουν ξεχωριστή διάταξη για τις εγκληματικές οργανώσεις επιχειρηματικού χαρακτήρα και ξεχωριστή για τις υπόλοιπες.

Όμως, στο συμπέρασμα αυτό μπορεί κανείς να αντιτάξει ότι ο νομοθέτης μίλησε ρητά στην Αιτιολογική Έκθεση περί υπάρξεως προσωποπαγών ομάδων υπό τη μορφή συμμορίας στο άρθρο 187 ΠΚ. Το επιχείρημα αυτό αντικρούεται με το ότι αυτά που θέλησε δεν συνάδουν με αυτό που είπε και αυτό που είπε είναι αυτό που κυριαρχεί. Τέλος, ένα αντεπιχείρημα στο συμπέρασμά μας ότι πλέον η συμμορία έχει πραγματοπαγή δομή είναι το γεγονός ότι περιγράφοντας ο νομοθέτης την προνομιούχα μορφή της συμμορίας στο εδ. β' παρ. 3 του άρθρου 187 ΠΚ, χρησιμοποίησε για να αναφερθεί στην ομάδα του προηγούμενου εδαφίου τη λέξη ένωση. Η δε λέξη αυτή έχει παραδοσιακά ερμηνευτεί ως μια ομάδα με προσωποπαγή δομή. Το επιχείρημα αυτό έχει όντως μια βάση, αν λάβει όμως κανείς υπόψη του όλες τις ενδείξεις που αναφέρθηκαν παραπάνω περί της κατάργησης του προσωποπαγούς της δομής της συμμορίας, η διατήρηση της λέξης «ένωση» στο εδάφιο αυτό κρίνεται ως μια νομοτεχνική αβλεψία.

5.1. Διάκριση οργανωμένου εγκλήματος και οικονομικού εγκλήματος που τελείται από νομικές επιχειρήσεις

Τα δύο αυτά είδη εγκλημάτων φαίνεται να μοιάζουν καθώς, όσον αφορά τουλάχιστον τις εγκληματικές οργανώσεις που δρουν για οικονομικό όφελος και έχουν πραγματοπαγή δομή, αναπτύσσουν τη δράση τους στον οικονομικό τομέα της κοινωνικής πραγματικότητας¹²⁸ με παράνομο αλλά και με νόμιμο τρόπο. Αναφορικά δη με τις εγκληματικές οργανώσεις που έχουν πραγματοπαγή δομή και συγκεκριμένα επιχειρηματική, οι ομοιότητες τους με επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν και δρουν νόμιμα και μόνο περιστασιακά και επιδίδονται σε οικονομικά εγκλήματα είναι ακόμα περισσότερες. Αυτό γιατί και οι δύο έχουν παρόμοια δομή και δράση, οι οποία καθορίζεται από τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης.

Είναι, λοιπόν, αναγκαίο να βρεθούν κάποια κριτήρια ούτως ώστε οι δύο αυτές μορφές εγκληματικής δραστηριότητας να μην ταυτίζονται, αφού πρόκειται για δύο διαφορετικά φαινόμενα με διαφορετική απαξία. Πράγματι, δεν έχουν την ίδια απαξία μία εγκληματική οργάνωση μαφιοζικού τύπου που επιδίδεται σε εμπόριο ναρκωτικών και όπλων με μία νομίμως ιδρυθείσα επιχείρηση η οποία φοροδιαφεύγει ή/και απασχολεί εργαζομένους τους οποίους δεν έχει δηλώσει. Υπό το προϋσχύσαν νομικό καθεστώς ο κίνδυνος σύγχυσης αυτών των δύο μορφών εγκληματικής δράσης περιστελλόταν καθώς στην παράγραφο 1 το άρθρου 187 ΠΚ υπήρχε κατάλογος με συγκεκριμένα κακουργήματα που μπορεί να επιδίωκε η εγκληματική οργάνωση. Τώρα, όμως, ο κατάλογος αυτός καταργήθηκε. Πλέον οι εγκληματικές οργανώσεις μπορούν να επιδιώκουν όποια κακουργήματα. Αυτό το τελευταίο σε συνδυασμό με την

¹²⁸ Κωστάρας Π. Αλέξανδρος, Έννοια, Τυποποίηση και Προβληματική των Κυρώσεων του Οργανωμένου Εγκλήματος, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 76.

ρητή πλέον παραδοχή του νομοθέτη ότι οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν πραγματοπαγή, οπότε και επιχειρηματική, δομή γεννά την ανάγκη αναζήτησης κριτηρίων διαφοροποίησης με το οικονομικό έγκλημα.

Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι θα αναζητηθούν κριτήρια διαφοροποίησης του οργανωμένου και του οικονομικού εγκλήματος έχοντας ως βάση ομάδες οι οποίες τελούν οικονομικά εγκλήματα και πληρούν τις προϋποθέσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 187 ΠΚ. Έτσι, έχει υποστηριχθεί ότι ένα σημείο διαφοροποίησης αυτών των μορφών εγκληματικής δράσης είναι το ότι το οργανωμένο έγκλημα εξαιτίας της φύσης του δεν μπορεί να τελεστεί από μόνο ένα άτομο σε αντιδιαστολή με το οικονομικό έγκλημα¹²⁹. Το κριτήριο αυτό όμως, αν και ορθό, δεν βοηθάει στην προκειμένη περίπτωση, αφού στην περίπτωση της δράσης ενός ατόμου δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 187 ΠΚ.

Συνεχίζοντας, ένα κριτήριο διαφοροποίησης που έχει υποστηριχθεί είναι το ότι οι εγκληματικές οργανώσεις που διαπράττουν οικονομικά εγκλήματα δεν διαπράττουν μόνο τέτοια αλλά στοχεύουν και στη διάπραξη και άλλων αδικημάτων, όπως είναι τα εγκλήματα κατά της ζωής¹³⁰. Έτσι, με βάση αυτό το κριτήριο μια επιχείρηση η οποία διαπράττει μόνο οικονομικά εγκλήματα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως εγκληματική οργάνωση παρόλο που μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ.

Στο παραπάνω κριτήριο βέβαια, αν και φαίνεται να λειτουργεί όσον αφορά τις νόμιμες επιχειρήσεις που διαπράττουν οικονομικά εγκλήματα, ελλοχεύει ο κίνδυνος του να μην χαρακτηριστούν ως εγκληματικές οργανώσεις αυτές οι οποίες στοχεύουν να διαπράξουν μόνο οικονομικά εγκλήματα. Εδώ, λοιπόν, κρίσιμο κριτήριο διαφοροποίησης αυτών των ομάδων είναι το ότι οι επιχειρήσεις που διαπράττουν οικονομικά αδικήματα αναπτύσσουν τη δραστηριότητά τους αποκλειστικά στο πεδίο της νόμιμης αγοράς

¹²⁹ Κωστώρας Π. Αλέξανδρος, ό.π., σελ. 77.

¹³⁰ Βαθρακοκόιλης Αντώνης, Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2001, σελ. 54.

εκμεταλλευόμενες προς όφελός τους τις όποιες αδυναμίες αυτή έχει, ενώ μία εγκληματική οργάνωση δρα κυρίως στην παράνομη αγορά¹³¹.

¹³¹ *Κωστάρας Π. Αλέξανδρος, ό.α.*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά την εκτενή ανάλυση της εγκληματολογικής μορφής του οργανωμένου εγκλήματος συμπεραίνεται ότι στην έννοια αυτή ορθό είναι να υπάγονται μόνο οι οργανώσεις που έχουν επιχειρηματική δομή. Αυτό δε , δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και άλλες μορφές οργανωμένης εγκληματικής δράσης. Αυτές όμως οι εγκληματικές οργανώσεις , οι οποίες μπορεί να είναι πολιτικά κόμματα ή θρησκευτικές ομάδες , δεν έχουν την απαξία του οργανωμένου εγκλήματος ούτε την ίδια επικινδυνότητα με αυτό. Σε κάθε περίπτωση και οι δύο αυτές ομάδες πρέπει να διακρίνονται από τις ομάδες τύπου συμμορίας, όπου η οργάνωση είναι πολύ πιο χαλαρή και βασίζεται πρωτίστως στις σχέσεις των μελών της.

Συνεχίζοντας, παρατηρείται ότι το άρθρο 187 παράγραφος 1 ΠΚ το οποίο τυποποιούσε το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης δεν ήταν πλήρως σε συμφωνία με τη Σύμβαση του Παλέρμο. Αυτό συνέβαινε γιατί στο άρθρο δεν ενέπιπταν μόνο οι ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και οι λοιπές εγκληματικές οργανώσεις. Πρόβλημα δε είχε δημιουργηθεί και με την σχέση της διάταξης με την παράγραφο 5 του άρθρου 187 όπου τυποποιούνταν το αδίκημα της συμμορίας. Η νομολογία και η θεωρία προσπαθώντας να δώσουν μία λύση σε αυτό το ζήτημα καθιέρωσαν το κριτήριο περί υπάρξεως πραγματοπαγούς δομής στην εγκληματική οργάνωση και προσωποπαγούς στη συμμορία.

Το κριτήριο αυτό διάκρισης φαίνεται να ήθελε να καθιερώσει και ο νομοθέτης με την εισαγωγή του όρου επιχειρησιακός στην παράγραφο 1 του άρθρου 187 ΠΚ. Αυτό όμως φαίνεται να μην το πετυχαίνει για τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, γιατί αν γίνει δεκτό ότι εξακολουθούν να υπάρχουν στον Κώδικα προσωποπαγείς οργανώσεις, υπάρχουν περιπτώσεις οργανώσεων που πληρούν τα στοιχεία της εγκληματικής οργάνωσης και παρόλα αυτά αξιολογούνται ως συμμορία. Δεύτερον, γιατί δεν κατάφερε να ορίσει σωστά την έννοια της υποδομής της πραγματοπαγούς οργάνωσης και τρίτον, γιατί με βάση

τα όσα ορίστηκαν παραπάνω φαίνεται πλέον να μην υπάρχουν καθόλου προσωποπαγείς ενώσεις στον Ποινικό Κώδικα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ

Abadinsky Howard, Organized crime, 9^η Έκδοση, Wadsworth Cengage Learning, Belmont CA 2009.

Albanese S. Jay, Organized crime in our times, 5^η Έκδοση, Anderson Publishing, Newark NJ 2007.

Cressey Donald, Theft of the Nation: The structure and operations of organized crime in America, Harper and Row, New York 1969.

Jacobs B. James και Dondlinger Wyman Elizabeth, Organized crime control in the United States of America σε Paoli Letizia (Editor), The Oxford Handbook of Organized Crime, Oxford University Press, New York 2014, σελ. 529.

Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.unodc.org>.

Paoli L. και Fijnaut C., “Organised crime and its control policies”, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 14, 2006, σελ. 307-327.

Sergi A., Organised Crime in English Criminal Law: Lessons from the United States on Conspiracy and Criminal Enterprise, Vol. 18 No. 2, 2015, σελ. 182-201.

Smith C. Dwight Jr., The Mafia Mystique, Basic Books Inc., New York 1975.

Thierry Godefroy, The Control of Organised Crime in France: A Fuzzy Concept but a Handy Reference, σε Fijnaut Cyrille και Paoli Letizia (editors), Organised

Crime in Europe, Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and Beyond, Springer, 2004, σελ.786 (763 – 793).

Van Duyne C. Petrus, Organized crime, corruption and power, Crime, Law and Social Change 26, Ολλανδία 1997, σελ. 201-238.

Von Lampe Klaus, Definitions of Organized Crime, www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm, όπως ανακτήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2019.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», σελ. 42., προσπελάσιμη στο διαδικτυακό τόπο : www.hellenicparliament.gr .

Αλεξιάδης Στέργιος, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996.

Βαθρακοκούλης Αντώνης, Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2001.

Βουγίουκας Ν. Κωνσταντίνος, Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα, στο επίκεντρο των παλαιότερων και προσφάτων εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανισμών, Υπερ. 1999, σελ. 499 επ.

Δημήτραινας Ν. Γιώργος, Άρθρο 374 περ. δ΄ μια περίπτωση ιδιαίτερα διακεκριμένης μορφής κλοπής, Αρμεν. 1994, σελ. 1110 επ.

Δημητράτος Γ. Νικόλαος, Οργανωμένο έγκλημα: θεωρητική προσέγγιση ενός κοινωνικού φαινομένου και ποινικού προβλήματος, ΠοινΧρ ΜΘ΄, σελ. 299 επ.

Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001 σε Μανωλεδάκης Ιωάννης, Ασφάλεια και Ελευθερία , Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 50 επ.

Καϊάφα – Γκμπάντι Μαρία, Προς μία νέα οριοθέτηση του αξιοποίνου του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε. – Η σημασία της για την εθνική μας έννομη τάξη, ΠοινΔικ 2005, σελ. 1435 επ.

Καϊάφα – Γκμπάντι Μαρία, Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε. – Το ποινικό δίκαιο μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας των πολιτών, στον Τιμ. Τ. για τον Νικόλαο Κ. Ανδρουλάκη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2003, σελ. 271 επ.

Καράμπελας Δ. Λάμπρος, Η Νομοθετική και Νομολογιακή Αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 155 επ.

Κουράκης Νέστορας, Το οργανωμένο έγκλημα, φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα, Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 173 επ.

Κριθάρας Ν. Θεόδωρος, Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος, ΠοινΔικ 2005, σελ. 892 επ.

Κωνσταντινίδης Κωνσταντίνος, Σύστασις και Συμμορία, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1978.

Κωστάρας Π. Αλέξανδρος, Έννοια, Τυποποίηση και Προβληματική των Κυρώσεων του Οργανωμένου Εγκλήματος, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της

Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 69 επ.

Κωστάρας Π. Α., Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Ειδικού Μέρους, Άρθρα 184 - 419 ΠΚ, 4η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014.

Λαμπροπούλου Έφη, Η οργανωμένη εγκληματικότητα και η εσωτερική (αν-)ασφάλεια, ΠοινΔικ 2000, σελ. 881 (επ).

Λίβος Νικόλαος, Ζητήματα ερμηνείας του άρθρου 187 ΠΚ – με αφορμή το υπ' αριθμό 215/15 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, ΠοινΧρ ΞΕ', σελ. 310 επ.

Λίβος Νικόλαος, Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 17 επ.

Λίβος Νικόλαος, Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Δίκαιο και Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2007.

Μαργαρίτης Μιχαήλ και Μαργαρίτη Άντα, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία – Εφαρμογή, 3^η Έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2014.

Μαργαρίτης Χ. Λάμπρος και Χατζηιωάννου Ε. Κωνσταντίνος, Εγκληματικές οργανώσεις και πολιτικά κόμματα, ΠοινΔικ 2014, σελ 174 επ.

Μυλωνάς Ι. Ιπποκράτης, Σκέψεις σχετικά με τον όρο «Οργανωμένο έγκλημα», Υπερ. 1999, σελ. 495 επ.

Μυλωνόπουλος Χ. Χρίστος, Οργανωμένο Έγκλημα και Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, σε Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά

του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελ. 101 επ.

Μυλωνόπουλος Χρίστος Χ., Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας (Άρθρα 372 – 406 Π.Κ.), 2η Έκδοση, Δίκαιο και Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2006.

Παπαχαλαράμπος Χάρης, Εννοιολόγηση το οργανωμένου εγκλήματος – Διεθνής νομοθέτηση – Στάση της ελληνικής έννομης τάξης, ΠοινΔικ 1998, σελ. 688 επ.

Παπαχαλαράμπος Χάρης, Ο Ν. 1916/90 ως περίπτωση συμβολικής ποινικής νομοθεσίας, Υπερ. 1992, σελ. 1357 επ.

Ριζάβα Φωτεινή, Οργανωμένο Έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.

Σπινέλλη Δ. Κ., Εγκληματολογία, Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Νομικές Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1985.

Συκιάτου Π. Αθανασία, Ευρωπαϊκή Ένωση – Οργανωμένο Έγκλημα – Παράνομη Διακίνηση Ανθρώπων: Μία ιδιόρρυθμη δυναμική – διαλεκτική σχέση, ΠοινΧρ ΝΗ', σελ. 200 επ.

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΕφΘεσ 93/2006, ΠοινΔικ 2006, σελ. 412 επ.

Τζαννετής Β. Αριστομένης, Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης κατά το νέο άρθρο 187 ΠΚ, ΠοινΧρ ΝΑ', σελ. 116 επ.

Τραγάκης Εμμ. Γεώργιος, Οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996.

Χαραλαμπίκης Αριστοτέλης, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία Κατ' Άρθρο, Τόμος 1^{ος}, Άρθρα 1-234, 2^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2014.

Χριστόπουλος Α. Αριστομένης, Διαχρονική επισκόπησης της έννοιας και των μέτρων αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος εξ απόψεως ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε επίπεδο διεθνούς, ευρωπαϊκής και εσωτερικής δικαιοταξίας και τα χαρακτηριστικά του στοιχεία υπό το πρίσμα της ελληνικής νομολογίας, ΠοινΔικ 2014, σελ. 65 επ.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Boyle v. United States, 556 U.S. 938 (2009) προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <https://supreme.justia.com>

ΑΠ 1375/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ.

ΑΠ 1040/2011, ΠοινΧρ 2012, σελ. 420 επ.

ΑΠ 473/2011, ΠοινΔικ 2012, σελ. 17 επ.

ΑΠ 1058/2013 προσπελάσιμη στον ιστότοπο: <http://www.areiospagos.gr/>

ΤρΕφΑθ 699, 780, 809, 3244/2003, ΠοινΧρ ΝΔ', σελ. 993 επ.

ΤρΕφΚακΑθ 3274/2015, ΠοινΔικ 2017, σελ. 543 επ.

ΣυμβΕφΑθ 2584/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ. 362 επ.

ΣυμβΕφΑθ 30/2005, ΠοινΔικ 2005, σελ. 667 επ.

ΣυμβΕφΑθ 1540/2009, ΠοινΧρ ΞΑ', σελ. 461.

ΣυμβΕφΘεσ 93/2006, ΠοινΧρ 2006, σελ. 839 επ. και ΠοινΔικ 2006, σελ. 412 επ. με παρατηρήσεις Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου.

ΣυμβΕφΘεσ 221/2007, ΠοινΧρ 2008, σελ. 251 επ.

ΣυμβΕφΘεσ 28/2010, ΠοινΔικ 2011, σελ. 155.

ΣυμβΕφΛαμ 58/2009, ΠοινΔικ 2010, σελ. 811.

ΣυμβΕφΠατρ 110/2011, ΠοινΧρ 2012, σελ. 57 επ.